

UiO : **Det juridiske fakultet**

Om foreldrenes straffeansvar og barnets rettsvern ved bruk av mild vold overfor barnet

Kandidatnummer: 656

Leveringsfrist: 25. november 2014

Antall ord: 17 524

Innholdsfortegnelse

1	INNLEDNING	1
1.1	Presentasjon av temaet	1
1.2	Metode og rettskilder	3
1.2.1	Nasjonale rettskilder	3
1.2.2	Internasjonale rettskilder	4
1.3	Avgrensninger	5
1.4	Videre fremstilling	7
2	FORELDREANSVARET	8
3	OVERORDNENDE PRINSIPPER RELATERT TIL PROBLEMSTILLINGEN	10
3.1	Barnerettslig prinsipper	10
3.1.1	Artikkel 2 – ikke-diskriminering	10
3.1.2	Artikkel 3 – barnets beste	12
3.1.3	Artikkel 6 – barnets rett til liv, overlevelse og utvikling	13
3.1.4	Artikkel 12 – barnets rett til å bli hørt	15
3.1.5	En helhetlig anvendelse av grunnprinsippene	15
3.1.6	Det biologiske prinsipp	16
3.1.7	Det mildest inngreps prinsipp	16
3.2	Strafferettslige hensyn	17
3.2.1	Allmennprevensjon	17
3.2.2	Demokrati, rettssikkerhet og rettferdighet	18
4	FORELDRENES STRAFFEANSVAR	18
4.1	De barnerettslige bestemmelsene; barnekonvensjonen artikkel 19 nr. 1 og barneloven § 30 tredje ledd	18
4.1.1	Fysisk vold	23
4.1.2	Psykisk vold	25
4.1.3	Sammendrag	28
4.2	De strafferettslige bestemmelsen; straffeloven §§ 228 første ledd og 390a	28
4.2.1	Fysisk vold – straffeloven § 228 første ledd	29
4.2.2	Psykisk vold – straffeloven § 390a	32
4.2.3	Sammendrag	34
4.3	Gjeldende rettstilstand	35
5	BARNETS VERN MOT VOLD	36

5.1	Særlig om hjelpetiltak - barnevernloven § 4-4.....	38
5.1.1	Hjelpetiltak etter pålegg – barnevernloven § 4-4 tredje ledd	39
5.1.2	Sammendrag	43
5.2	Omsorgsovertakelse- barnevernloven § 4-12	44
6	FORHOLDET MELLOM BARNEVERNET OG STRAFFERETTEN.....	46
6.1	Politiets og barnevernets taushetsplikt.....	47
6.2	Politiets opplysningsrett og opplysningsplikt	48
6.3	Barnevernets opplysningsrett og opplysningsplikt	50
6.3.1	Opplysningsretten – barnevernloven § 6-7 tredje ledd.....	50
6.3.2	Opplysningsplikten.....	52
6.3.3	Avvergingsplikten - straffeloven § 139	53
6.4	Sammendrag - Strider de overordnede barnerettslig prinsippene (kapittel 3.1) imot straffeforfølgning og eventuelt fengsling av foreldre som har utøvd mild vold mot sine barn?.....	54
7	AVSLUTNING.....	55
8	LITTERATURLISTE	57
8.1	Litteratur.....	57
8.2	Konvensjoner	57
8.3	Lover	58
8.4	Offentlige dokumenter	58
8.5	Rettspraksis	59
8.5.1	Høyesterettspraksis	59
8.5.2	Lagmannsrettsavgjørelser	60
8.5.3	Fylkesnemnd avgjørelser	60
8.5.4	Menneskerettsdomstolen (EMD).....	60
8.6	FNs generelle retningslinjer	60
8.7	Artikler og rapporter	60
8.8	Elektroniske dokumenter	61

1 Innledning

1.1 Presentasjon av temaet

Problemstillingen for denne oppgaven er hvor den nedre strafferettslige terskelen ligger når foreldrene bruker vold mot barn. Videre vil oppgaven ha som formål å klargjøre hva slags vern barnet har etter lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester (heretter barnevernloven) ved mild voldsbruk av foreldrene, og endelig vil oppgaven finne ut av hvordan samspillet er mellom straffesystemet og barneverntjenesten (heretter barnevernet) dersom et barn trenger vern mot vold.

Barn trenger omsorg og beskyttelse, og er i et sårbart avhengighetsforhold til sine foreldre. I tillegg eksisterer det en sterk lojalitetsfølelse mellom barn og foreldre. I dette forholdet er det viktig å beskytte barna for urettmessig maktbruk fra foreldrenes side.

Forskning viser at barn som blir utsatt for vold i oppveksten, kan ha mer utadrettede atferdsvansker enn andre barn. Det kan være vansker innen det kliniske sjiktet, som kjennetegnes ved at barna er mer aggressive, forstyrrer mer i barnehagen eller skolen, er mer ulydige mot foreldre og andre, er mer destruktive, ødelegger for andre og ødelegger ting. De kan også vise antisosial adferd, som stjeling, lyving, annen kriminalitet og rus. Videre kan de ha sosiale vansker i både barnehage, skole og nærmiljø. Barna kan ha svekket evne til å håndtere stress og frustrasjoner, svekket evne til å regulere følelser i samvær med andre og svekket evne til problemløsning og konflikthåndtering. Som kan innebære at barna fort misforstår og feiltolker tvetydige sosiale og relasjonelle situasjoner som potensielt truende. I tillegg viser forskning at voldutsatte barn ofte har akademiske problemer, og har vanskeligheter med å konsentrere seg.¹

Gjennom vold skapes vold. Barn lærer av sine foreldre. Gjennom voldsbruk, signaliserer foreldrene at vold er en måte å løse konflikter på. Forskning viser at barn som har blitt utsatt for

¹ Ot.prp.nr.104 (2008-2009) punkt 6.4.2

vold i oppveksten, oftere tyr til vold senere i livet.² Derfor er det viktig med forebyggende arbeid.

Barn innehar et særlig vern mot vold i det norske rettsvesenet i dag, og er vernet mot vold i både FNs konvensjon om barnets rettigheter av 20. november 1989 (heretter barnekonvensjonen) artikkel 19 nr. 1 og lov av 8. april 1981 nr. 7 om barn og foreldre (heretter barneloven) § 30 tredje ledd. I tillegg har alle individer, herunder barn, et vern mot vold i Almindelig borgeelig straffelov av 22. mai 1902 nr. 10 (heretter straffeloven). Det er i denne loven foreldrene kan bli strafferettsligansvarlige ved bruk av vold mot barn, da verken barnekonvensjonen eller barneloven hjemler noen form for sanksjoner.

At bruk av vold mot barn er en uakseptabel oppdragelsesmetode, er sannsynligvis kjent for allmennheten. Dette kommer blant annet av media, som ofte har store oppslag hvis det straffefølges foreldre, eller andre omsorgspersoner, som har utført vold mot barn. Det som kanskje ikke er like klart, er hva som faller under begrepet «vold» i juridisk sammenheng.

Selv om majoriteten av barn i Norge i dag opplever en voldsfri barndom, viser en undersøkelse fra 2007³ at det også i nyere tid er nokså mange som har opplevd og opplever vold fra sine foreldre. Rapporten viser at 16% av jentene hadde blitt utsatt for mild vold fra mor og 9% av jentene hadde blitt utsatt for mild vold fra far. På guttesiden var det 13% av guttene som hadde blitt utsatt for mild vold fra mor og 9% hadde blitt utsatt for mild vold fra far. Dette blir henholdsvis ca. 15% av alle som svarte på undersøkelsen, som hadde blitt utsatt fra mild vold fra mor og 9% som hadde blitt utsatt for mild vold fra far.⁴ I en annen undersøkelse foretatt av Siri Thoresen og Ole Kristian Hjemdal (2014) fant derimot ut at 28 % av kvinnene og 33 % av mennene hadde opplevd mindre alvorlig vold i oppveksten. 1/3 av de som hadde vært utsatt for slik vold, hadde opplevd dette i mer enn et tilfelle. 35 % av voldshandlingene ble ut-

² Anja Emilie Kruse og Solveig Bergmann (NKVTS), Rapport 4/2014 «Jeg kan ikke annet enn å kalle det vold.. – en forskningsoversikt og en intervjustudie om mødres vold mot barn» s. 28 (2014)

³ Stein Mossige og Kari Stefansen (red) NOVA-rapport «Vold og overgrep mot barn og unge – en selvrappor-
teringsstudie blant avgangselever i videregående skole» (2007), kap. 3

⁴ Stein Mossige og Kari Stefansen (red) NOVA-rapport «Vold og overgrep mot barn og unge – en selvrappor-
teringsstudie blant avgangselever i videregående skole» (2007), s. 58

øvd av mor, 47 % ble utøvd av far og i 17 % av tilfellene var volden blitt utøvd av begge foreldrene.⁵

1.2 Metode og rettskilder

I henhold til alminnelig juridisk metode, vil jeg ta utgangspunktet i lovteksten og dens ordlyd og analysere den ved hjelp av andre rettskilder.

1.2.1 Nasjonale rettskilder

Lovbestemmelsene som står sentralt gjennom hele oppgaven er barneloven § 30 tredje ledd og barnekonvensjonen artikkel 19 nr. 1. Da verken barneloven § 30 tredje ledd eller barnekonvensjonen artikkel 19 nr. 1 er straffebelagt, vil straffeloven § 228 første ledd (ved fysisk vold) og straffeloven § 390a (ved psykisk vold) også være av sentral betydning. Videre vil barnevernloven kapittel 4 være relevant for besvarelsen av oppgavens problemstilling. I tillegg vurderes det kort om voldsutøverens rettsstillingen vil forandre seg ved ikrafttreddelsen av straffeloven 2005.

Etter tradisjonell rettskildelære er forarbeider sentrale rettskilder. De opprinnelige forarbeidene til både barneloven og straffeloven er gamle, noe som kan svekke deres vekt i avveiningen med andre rettskilder, da spesielt der nyere rettskilder skulle trekke i motsatt retning. Alderen på forarbeidene tilsier også at nyere rettskilder er nødvendig for å kunne finne ut av dagens rettstilstand.

Barneloven § 30 tredje ledd fikk tilført et annet punktum ved lov av 9. april 2010 nr. 13. Begrunnelsen for lovendringen var blant annet, og i hovedsak, etterfølgende kritikk av Høyeste-

⁵ Nasjonalt kunnskapsseter om vold og traumatisk stress (NKVTS), Anja Emilie Kruse og Solveig Bergmann «Jeg kan ikke annet enn å kalle det vold...» - En forskningsoversikt og en intervjustudie om mødres vold mot barn, Rapport 4/2014, s. 41-42

retts-kjennelsen fra 2005 (se kapittel 4.1). Av den grunn vil jeg ta bruk av to sett med forarbeider tilhørende barneloven. Dette vil komme frem av årstallene på henvisningene til forarbeidene.

En annen rettskilde som har stor betydning, er rettspraksis, og da spesielt praksis fra Høyesterett. Da det finnes lite praksis fra Høyesterett innen problemstillingens felt, kommer jeg også til å bruke noe underrettspraksis. Dette er sentralt for å kunne besvare problemstillingen om hvor den strafferettslige terskelen ligger ved bruk av vold mot sine barn. Jeg vil primært bruke underrettspraksis fra lagmannsrettene. Videre vil jeg bruke fylkesnemnd vedtak for å kunne besvare oppgavens problemstilling om barnets vern i voldssaker i hjemmet. Endelig kommer jeg til å bruke juridisk teori og reelle hensyn.

1.2.2 Internasjonale rettskilder

Barnekonvensjonen ble ratifisert av Norge i 1991 og ble en del av norsk lov i 2003 da Norge inkorporerte den gjennom lov 21. mai 1999 nr. 30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (heretter menneskerettsloven) med virkning fra 1. oktober. Barnekonvensjonen har forrang ved motstridende norsk rett, jf. menneskerettsloven § 3, jf. § 2 nr. 4.

Sammenlignet med norske rettskilder har de internasjonale kildene, barnekonvensjonen, et ulikt rettskildebildet. Etter Statute of the International Court of Justice (heretter ICJ) artikkel 38 skal det legges vekt på «*international conventions*», «*international custom*», «*general principles*» og «*judicial decisions and the teachings..., as subsidiary means*», når konvensjoner skal tolkes. Dette innebærer at det skal legges stor vekt på konvensjonen, sedvanerett og alminnelig rettsprinsipper, mens rettspraksis bare er en subsidiær kilde. Verken forarbeidene (travaux preparatoires) eller fortalen (preamble) er nevnt i ICJ artikkelen 38, og disse kan derfor antas å ha liten vekt som rettskilder. ICJ er formelt bare bindende for rettsanvendelsen til ICJ, men denne artikkelen blir ansett for å gi et alminnelig uttrykk for rettskildebildet i internasjonal rett.⁶ I tillegg sier Vienna Convention on the Law of Treaties (heretter Wien-

⁶ Morten Ruud & Geir Ulfstein «Innføring i folkerett», 3. utgave (2008) s. 70

konvensjonen) art. 31, at en internasjonal avtale skal tolkes «*in good faith in accordance with the ordinary meaning ... in their context and in the light of its object and purpose*», noe som er sammenfallende med norsk rett, da lovens formål er en særlig type reelle hensyn etter alminnelig rettskildelære.⁷ Wien-konvensjonen er ikke ratifisert av Norge, men tolkningsreglene blir ansett som sedvanerett i folkeretten og er dermed også bindende for Norge.

Da barnekonvensjonen ikke har hatt en egen klageinstans før tredje tilleggsprotokoll ble vedtatt av FNs Generalforsamling i 2011, finnes det ingen rettspraksis direkte myttet på barnekonvensjonen artikkel 19 nr. 1.

En rettskilde, som kan veie opp for manglende rettspraksis, og som blir mye brukt i denne oppgaven, er de generelle kommentarene utgitt av FNs barnekomité, henholdsvis kommentar nr. 5 om generelle tiltak til gjennomføringen av konvensjonen om barnets rettigheter, nr. 8 om barnets rett til beskyttelse mot fysisk avstraffelse og andre grusomme eller nedverdiggende former for straff og nr. 13 om barnets rett til frihet fra alle former for vold. Disse er ikke rettslige bindende, men er verdifulle retningslinjer for tolkningen og anvendelsen av barnekonvensjonen.⁸

Barnekonvensjonen er et levende dokument og er gjenstand for dynamisk tolkning. Det vil si at rettighetene skal tolkes i tråd med samfunnsutviklingen⁹

1.3 Avgrensninger

Både barneloven og barnekonvensjonen bruker henholdsvis «alle former for vold» og «vold», men gir ikke noen videre forklaring i hva som ligger i disse begrepene. Det finnes mange typer vold. Oppgavens problemstilling spør hvilken nedre terskel som finnes for å straffe foreld-

⁷ Mads Henry Andenæs «Rettskildelære» (1997), s. 37

⁸ Njål Høstmælingen, Elin Saga Kjørholt & Kirsten Sandberg (red.) Barnekonvensjonen – barns rettigheter i Norge», 2. utgave (2012) s. 25

⁹ Se blant annet «Implementation Handbook for the Convention on the Rights of the Child» (2007), s. 1

re ved voldsbruk mot barn. Grov vold faller dermed utenfor oppgaven. Etter Rt. 2014 s. 695 side 14 regnes grov vold å være følgende:

«Ved bedømmelsen av om krenkelsen er grov, bør det i tillegg til en vurdering av handlingens objektive grovhet legges vekt på om den har skapt frykt hos fornærmede for nye liknende krenkelser»

Videre sier straffeloven 2005 § 272

«Ved avgjørelsen av om kroppskrenkelsen er grov skal det særlig legges vekt på om den har hatt til følge sterk smerte, skade eller død.»

Seksuell mishandling eller utnyttelse vil også falle utenfor oppgavens problemstilling, da jeg mener slik vold uten tvil vil påføre barnet vesentlig smerte og betydelig krenkelse, og dermed vet vi at foreldre vil bli straffet for slike handlinger når det er bevist at barn er blitt utsatt for den type krenkelser, jf. straffeloven kapittel 19 om seksualforbrytelser.

Når det gjelder foreldrenes bruk av fysisk vold, vil jeg drøfte om straffeloven § 288 første ledd dekker voldsutøvelsen. Straffeloven § 219, som gjelder krenkelser av kvalifisert art, som igjen vil si at krenkelsene må ha funnet sted ved gjentatte anledninger og/eller være grov¹⁰, faller dermed utenfor oppgavens ramme.

Psykisk vold mot barn faller utenfor straffeloven § 228 første ledd, men blir fanget opp av andre straffebud. Aktuelle bestemmelser er straffeloven §§ 223 (om frihetsberøvelse), 246 og 247 (om æreskrenkelser). Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet legger midlertidig til grunn at formuleringen i straffeloven § 390a om skremmende eller plagsom opptreden eller annen hensynsløs atferd, vil kunne være dekkende for den atferden man ønsker å ramme med begrepet psykisk vold.¹¹ Ordlyden til straffeloven § 390a er også sammenfallende med ordlyden i barneloven § 30 tredje ledd. Av disse grunner er det denne straffebestemmelsen jeg vil se noe nærmere på og utelate de andre.

¹⁰ Se bl.a. Rt.2004 s. 595 og LB-2013-124260

¹¹ Innst.160 L (2009-2010)

Videre vil jeg avgrense mot Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK) artikkel 3 og 8. Oppgavens problemstilling er den nedre strafferettslige terskelen, og verken EMK artikkel 3 eller 8 gir barnet det beste vernet mot vold, jf. Costello-Roberts v. UK¹², der Den europeiske menneskerettsdomstol (EMD) la til grunn at 3 slag med gymsko på fornærmedes bakende ikke var krenkelse etter verken EMK artikkel 3 eller 8.

Oppgaven reiser videre spørsmål om hva slags vern barnet har etter barnevernloven hvis vold av foreldre er utøvd. Oppgaven vil derimot ikke klargjøre hva barnets rettsstilling er i en eventuell straffesak.

1.4 Videre fremstilling

I kapittel 2 vil jeg gi en kort oversikt over hva som ligger i foreldreansvaret. Oppgaven reiser spørsmål om hvor den strafferettslige nedre terskelen for foreldrenes bruk av vold mot sine barn, og jeg mener det er hensiktsmessig med en kort introduksjon om hva foreldreansvaret egentlig inneholder.

I kapittel 3 vil jeg belyse de overordnede prinsippene relatert til problemstillingen. Disse prinsippene vil jeg videre i oppgaven trekke inn i drøftelser og bruke som argumenter for eventuelt standpunkt.

I kapittel 4 vil jeg utrede om oppgavens sentrale lovbestemmelser. Her vil jeg foreta en drøftelse om hvor den nedre strafferettslige terskelen går ved foreldrenes bruk av vold.

Om psykisk vold fant jeg ingen rettspraksis som direkte omhandlet barn. Dette vil jeg anta er fordi psykisk vold sjelden kommer alene, og da kan fanges opp av gjerningsbeskrivelsen i straffeloven § 219, som både verner om den fysiske og psykiske integritet. Av den grunn vil jeg først og fremst klargjøre rettsstillingen ved fysisk vold mot barn.

¹² Dr. Ursula Kilkelly «The Child and the European Convention om Human Rights»

Videre i kapittel 5 vil jeg klargjøre hvilke oppgave barnevernet har, og hvilket vern barnevernet kan tilby barn som er blitt utsatt for mild vold fra foreldrene. Her vil jeg også foreta en drøftelse om lovendringsforslaget¹³ vil være formålstjenlig og hvordan dette påvirker barnets vet.

Dette kapittelet vil bare inneholde kort drøftelse om hvorvidt omsorgsovertakelse kan iverksettes, fordi jeg mener både de overordnede prinsipper, lovens vilkår og praksis viser ganske klart at omsorgsovertakelse ikke er aktuelt der mild vold er utøvd av foreldrene.

I kapittel 6 vil jeg klargjøre hvordan samspillet mellom barnevernet og politiet fungerer. Videre vil jeg foreta en drøftelse om innblanding av politiet er hensiktsmessig der bruken av vold kan karakteriseres som mild.

Kapittel 7 inneholder en sammenfatning av hvilke konklusjoner jeg har kommet fram til, og et kort sammendrag om hvordan barnas rettsstillingen og rettssikkerhet er vernet gjennom lovgivning, både nasjonal og internasjonal, overordnede prinsipper og samarbeid mellom barnevernet og politiet.

2 Foreldreansvaret

Det er først og fremst foreldrene som har foreldreansvaret, jf. barneloven § 30 første ledd, jf. §§ 34-35. Hvis foreldrene dør, er det opp til retten, eventuelt barneverntjenesten, å bestemme hvem som vil få det fremtidige foreldreansvaret.¹⁴

Foreldreansvaret innebærer både en plikt for foreldrene til å dra omsorg for barnet og en rett til å bestemme på dets vegne i personlige forhold av ulik art. Særlig omfattende er denne plik-

¹³ Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet - Høringsnotat av 20. oktober 2014 «Forslag om å utvide adgangen til å pålegge hjelpetiltak med hjemmel i lov om barneverntjenester»

¹⁴<http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/Regjeringen-Stoltenberg-I/bfd/Veiledninger-og-brosjyrer/2001/hvem-far-ansvaret-for-barnet-mitt-hvis-j.html?id=87736>

ten de første leveårene til barnet.¹⁵ Beføyelsene som ligger under foreldreansvaret er kun angitt i praksis og forarbeider, noe som er god oppsummert i Rt. 2003 s. 35 side 38:

«... Under foreldreansvaret hører blant annet vergemål, avgjørelser om medisinsk behandling og samtykke til medisinske inngrep, valg av type skole, samtykke til adopsjon, navnevalg, samtykke til inngåelse av ekteskap, innmelding i trossamfunn, utstedelse av pass og flytting utenlands, jf. Ot.prp.nr. 56 (1996-1997) s. 56»

Foreldrenes bestemmelsesrett begrenses imidlertid både av offentligrettslige regler, som f.eks. plikten til grunnskoleopplæring, og av barnets rett til medbestemmelse og selvbestemmelse etter barneloven § 31 om barnets rett til å være med på avgjørelser, § 32 om barnets rett til å bestemme utdanning og § 33 om større selvbestemmelsesrett etter hvert som barnet vokser og utvikler seg.¹⁶

Det hører også til foreldreansvaret å gi barnet kjærlighet, trygghet, oppmerksomhet, stell og pleie, tilsyn, mulighet for lek og samvær med andre m.m. Videre er det en viktig oppgave å stimulere barnet i dets utvikling og forebygge at barnet skader seg, f.eks. ved bruk av barnesete i bil.¹⁷

Med ordet «oppseding» tenkes det på å lære barnet å tilpasse seg sosialt til andre mennesker; enkeltvis, i en familie eller i andre små eller store grupper i samfunnet. Med «oppsyting» siktes det til den rent fysiske omsorgen med mat, hus, klær osv., som vil si plikten til å ha mat på bordet. Hvem som skal dekke utgiftene til mat, klær osv., er ikke inkludert i begrepet.¹⁸

Det er viktig å understreke at foreldreansvaret ikke er gitt til foreldrene for deres egen skyld, men skal utøves ut fra barnets interesser og behov. Dette er ikke et påbud om at foreldre i enhver situasjon skal føye seg etter barnets ønske og interesser, men foreldrene må tenke på hva

¹⁵ NOU 1977:35, kap. 5

¹⁶ Inge Lorange Backer «Barneloven kommentarutgave, 2. utgave» (2008), s. 274

¹⁷ Inge Lorange Backer «Barneloven kommentarutgave, 2. utgave» (2008), s. 272

¹⁸ Inge Lorange Backer «Barneloven kommentarutgave, 2. utgave» (2008), s. 273

som objektivt sett vil gagne barnet og være til fordel for det på lengre sikt. Barnet selv og dets meninger skal involveres etter som barnet vokser til.¹⁹

3 Overordnende prinsipper relatert til problemstillingen

3.1 Barnerettslig prinsipper

I barnekomiteens generelle kommentar nr. 5 om «Generelle tiltak til gjennomføringen av konvensjonen om barnets rettigheter» er fire av artiklene i barnekonvensjonen fremhevet som generelle prinsipper. Disse fire prinsippene er artikkel 2 om ikke-diskriminering, artikkel 3 om barnets beste, artikkel 6 om barnets rett til liv, overlevelse og utvikling og artikkel 12 om barnets rett til å bli hørt. Alle disse fire prinsippene får betydning ved tolkingen av alle artiklene i barnekonvensjonen.²⁰

Disse fire prinsippene vil også få betydning i alle saker der stat, herunder barnevern og politi, og barn er involvert. I barnevernssaker vil, i tillegg til de fire grunnprinsippene i barnekonvensjonen, det mildest inngreps-prinsipp og det biologiske prinsipp ha betydning for beslutninger som blir tatt.

3.1.1 Artikkel 2 – ikke-diskriminering

Artikkel 2 fastslår partenes plikt til å respektere og sikre de rettigheter som er nedfelt i konvensjonen for alle barn innenfor deres jurisdiksjon, uten diskriminering av noe slag.²¹ Dette betyr ikke at alle skal behandles identisk; det er forskjellsbehandling uten et legitimt formål

¹⁹ NOU 1977:35, kap. 5

²⁰ Høstmølingen m.fl. «Barnekonvensjonen – Barnes rettigheter i Norge», 2. utgave (2012) s. 19

²¹ FN barnekomités generelle kommentar nr. 5 (2003) – Generelle tiltak for gjennomføring av Konvensjonen om barnets rettigheter, avsnitt 12

som skal bekjempes.²² Har ikke partene tilstrekkelig tiltak for bekjempelse av diskriminering, skal dette føre til endringer innen lovgivning, forvaltning og ressurstildeling, og tiltak innen skole og utdanning, for å endre holdninger. I en generell kommentar²³ fra Menneskerettskomiteen er det understreket at det er viktig å treffe spesielle tiltak for å redusere og eliminere forhold som forårsaker diskriminering.²⁴

For at diskrimineringen skal falle innunder artikkel 2 må forskjellsbehandlingen ha sitt ut-spring i ett av de grunnlagene som nevnes i artikkelen, dvs. «rase, hudfarge, kjønn, språk, religion, politiske eller annen oppfatning, nasjonale, etniske eller sosiale opprinnelse, eien-domsforhold, funksjonshemming, fødsel eller annen stilling.» Betegnelsen «annen stilling» tilsier at denne listen ikke er uttømmende, og andre diskrimineringsgrunnlag kan tilføyes, da gjerne i takt med samfunnets utvikling, f.eks. seksuell legning.²⁵

En annen forutsetning for diskriminering etter artikkel 2 er at det må foreligger forskjellsbe-handling av like tilfeller, eventuelt likebehandling av ulike tilfeller. Det er viktig å fremheve at all forskjellsbehandlingen ikke er forbudt, eller nødvendigvis negativ.²⁶ Forskjellsbehand-lingen må være urimelig eller usaklig for at det skal være diskriminering i konvensjonens for-stand.

Barnekomiteen understreker at det er partsstatene som skal treffe de nødvendige tiltakene for å sikre alle barn retten til beskyttelse mot alle former for vold uten diskriminering av noe slag. Det er også viktig at de svakerestilte barna, bl.a. gatebarn, ressurssvake barn/familier og barn som er i konflikt med loven, skal nyte like godt av sin rett til beskyttelse på lik linje med andre barn.²⁷

Diskriminering er en form for psykisk vold (se kapittel 4.1.2). Diskriminering i hjemmet og av foreldrene, kan blant annet skje ved at man forfordeler det ene barnet med sportslig utstyr

²² Høstmølingen m.fl. «Barnekonvensjonen – Barnets rettigheter i Norge», 2. utgave (2012) s.

²³ Menneskerettskomiteen, generell kommentar nr. 8 (1987), s. 147 fl.

²⁴ Barnekomiteens generelle kommentar nr. 5 (2003) – Generelle tiltak for gjennomføring av Konvensjonen om barnets rettigheter, avsnitt 12

²⁵ Høstmølingen m.fl. «Barnekonvensjonen – Barnets rettigheter i Norge», 2. utgave (2012) s.

²⁶ Høstmølingen m.fl. «Barnekonvensjonen – Barnets rettigheter i Norge», 2. utgave (2012) s.

²⁷ FN barnekomité's generelle kommentar nr. 13 (2011) – Barnets rett til frihet fra alle former for vold, avsnitt 60

fordi dette barnet har en lovende karriere innenfor en sportsgren, mens det andre barnet ikke har disse egenskapene. Eller at foreldrene truer barnet med utflytting og avvisning på grunn av den likekjønnede kjæresten. I begge disse tilfellene kan barnet sitte igjen med en følelse av å være uønsket og uelsket.

Selv om vi kan se at diskrimineringen kan skje innad i hjemmet utført av foreldrene, er det likevel i etterkant av eventuelle voldsutøvelser fra foreldrenes side, ikke-diskriminerings prinsippet slår inn for fullt. Alle barn som har opplevd vold fra foreldrene, skal behandles likt. De har rett på lik hjelp fra hjelpeinstitusjoner som f.eks. barnevernet og rett til lik oppfølging i rettssystemet (se også om artikkel 12, kapittel 3.1.4). Det er også viktig at andre institusjoner, som skoler og barnehager, behandler alle barn likt. Oppdager barnehage- eller skolepersonell vold i en innvandringsfamilie og dette ikke meldes i fra på grunn av oppfatning om kulturforskjeller, er dette diskriminering. Alle barn har en rett til ikke-diskriminering i alle situasjoner de møter.

Også i forkant av voldsutøvelser, altså i forebyggende arbeid, er det viktig at barna møter en ikke-diskriminerende holdning fra de voksne. Alle barn har rett til å bli hørt, jf. barnekonvensjonen artikkel 12.

3.1.2 Artikkel 3 – barnets beste

Artikkel 3 om barnets beste er det mest grunnleggende og sentrale prinsippet i barnekonvensjonen. Denne artikkelen refererer til handlinger som foretas av «offentlige eller private velferdsorganisasjoner, domstoler, administrative myndigheter eller lovgivende organer», og forutsetter aktive tiltak i statsforvaltningen, i nasjonalforsamlingen og i domstolene.²⁸

Prinsippet gjelder alle barn i alle aldre over hele verden. Innholdet varierer avhengig av hvilken kontekst man befinner seg i, og det varierer over tid og fra kultur til kultur. Barnets beste er med andre ord relativt. Ideen er at man skal ta utgangspunkt i det enkelte barns behov og

²⁸ FN barnekomité's generelle kommentar nr. 5 (2003) – Generelle tiltak til gjennomføring av Konvensjonen om barnets rettigheter, avsnitt 12

forutsetninger, der det grunnleggende elementet er respekt for barnets fulle menneskeverd og integritet.²⁹

Barnekomiteen understreker at tolkningen av barnets beste må stemme overens med konvensjonen som helhet. De voksenes vurdering av hva som er best for barnet, kan ikke tilsidesette forpliktelsene til å respektere alle barns rettigheter etter konvensjonen.³⁰ Det inkluderer også artikkel 19 i konvensjonen om barns beskyttelse mot alle former for vold. Et argument om at «litt vold og attpåtil i oppdragelsesøyemed» er til det beste for barnet, er ikke forenelig med tolkningen av barnekonvensjonen art. 19 i lys av barnekonvensjonen art. 3.

Tolkningen av prinsippet om hva som er best for barnet må reflektere hele konvensjonen, herunder plikten til å beskytte barn mot alle former for vold. Prinsippet om barnets beste kan aldri brukes til å rettferdiggjøre en praksis som krenker barnets menneskelige verdighet og fysiske og psykiske integritet, som f.eks. fysisk eller psykisk vold.³¹

3.1.3 Artikkel 6 – barnets rett til liv, overlevelse og utvikling

Retten til liv, overlevelse og utvikling skal ivaretas i alle sammenhenger, og skal tillegges betydelig vekt ved tolkning av de andre bestemmelsene i konvensjonen.³² Konvensjonen krever at partene både sørger for at de avstår fra handlinger som med hensikt tar liv og at de iverksetter tiltak for å beskytte liv.³³ Siktemålet er å skape best mulige oppvekstvilkår og en optimal utvikling for alle barn.

Barnekomiteen påpeker at «utvikling» skal tolkes i videste betydning, og omfatter barnets fysiske, psykiske, åndelige, moralske, psykologiske og sosiale utvikling.³⁴ Barn som blir ut-

²⁹ Høstmølingen m.fl. «Barnekonvensjonen – Barns rettigheter i Norge», 2. utgave (2012) s. 52-53

³⁰ Høstmølingen m.fl. «Barnekonvensjonen – Barns rettigheter i Norge», 2. utgave (2012) s. 52

³¹ FN barnekomité's generelle kommentar nr.8 (2006) – Barns rett til beskyttelse mot fysiske avstraffelser og andre grusomme eller nedverdiggende former for straff, avsnitt 26

³² Høstmølingen m.fl. «Barnekonvensjonen – Barns rettigheter i Norge», 2. utgave (2012) s. 74

³³ Høstmølingen m.fl. «Barnekonvensjonen – Barns rettigheter i Norge», 2. utgave (2012) s. 76

³⁴ FN barnekomité's generelle kommentar nr. 5 (2003) – Generelle tiltak til gjennomføring av Konvensjonen om barnets rettigheter

satt for vold i hjemmet, kan utvikle psykiske lidelser, oppleve fornedrelse, tillitsbrudd, skam og skyldfølelse mm. (se kapittel 1.1). Dette er faktorer som hindrer utviklingen til et godt liv og en god oppvekst. Hvis så barnet skulle ha blitt utsatt for vold i hjemme, er retten til oppfølging og rehabilitering en viktig del for utviklingen til barnet. Det holder ikke at tilbudet finnes, men barnet skal sikres rehabiliteringstilbud.³⁵

Det er ikke konvensjonens oppgave å fortelle hvordan foreldrene skal oppdra sin barn, men de bidrar med et rammeverk av prinsipper som skal være en veileder for å fremme barnas rett til liv, overlevelse og utvikling. Barnets behov for å utvikle seg må respekteres. Ved praktisering av fysisk eller psykisk vold i hjemmet, vil barnet ta med seg denne lærdommen. Når foreldrene, som står barnet nærmest, bruker vold i sin omgang med barnet, viser de manglende respekt for barnets integritet og verdighet, og de formidler et potensielt farlig budskap om at vold er legitime metoder å bruke for å prøve å løse konflikter eller påvirke atferd.³⁶ Dette kan også utredes av rettspraksis, der flere saker bærer bud om foreldre som selv hadde en vanskelig oppvekst og av den grunn manglet innsikt i små barns behov, var de som nå var voldsutøveren³⁷ Forebyggende arbeid er derfor en viktig del av gjennomføringen av barnekonvensjonen i norsk rett.

Ved fysisk eller psykisk vold i hjemme, krenker man ikke bare barnets rett til «liv» og «overlevelse», men også barnets rett til «utvikling», som må tolkes i samsvar med det generelle målet om å beskytte barnet. Statens ansvar omfatter beskyttelse mot alle former for vold og utnyttelse som kan sette barnets rett til liv, overlevelse og utvikling i fare. Gjennomføringstiltakene skal ha som mål å gi alle barn en optimal oppvekst.³⁸ Barnekomiteen uttaler i denne forbindelse at artikkel 19:

«is linked to the right to life and to maximum survival and development guaranteed under article 6»³⁹

³⁵ Høstmølingen m.fl. «Barnekonvensjonen – Barns rettigheter i Norge», 2.utgave (2012) s. 80-81

³⁶ FN barnekomité's generelle kommentar nr. 8 (2006) – Barnets rett til beskyttelse mot fysisk avstraffelse og andre grusomme eller nedverdiggende former for straff, avsnitt 46

³⁷ Inge Lorange Backer, Barneloven kommentarutgave, 2. utgave (2008), s. 289

³⁸ FN barnekomité's generelle kommentar nr. 13 (2011) – Barnets rett til frihet fra alle former for vold, avsnitt 62

³⁹ UNICEF «Implementation Handbook for the Convention on the Right of the Child – Fully Revised Third edition», s. 249 (2007)

Et interessant spørsmål som oppgaven drøfter i kapittel 6.4 er om mulig fengsling av foreldrene, dømt etter straffeloven § 228, strider mot artikkel 6 og artikkel 3, eller de andre barnnerettslige prinsippene, da en eller begge omsorgspersonene forsvinner i en viss tid.

3.1.4 Artikkel 12 – barnets rett til å bli hørt

Alle barn har en rett til å bli hørt i saker som både omhandler dem direkte og indirekte. For å ivareta hensynet til barnas verdighet og integritet og for å vise dem respekt som mennesker, er det helt grunnleggende at de får lov til å uttale seg i saker som omhandler dem. Retten til å bli hørt omfatter både at barnet får uttale seg, blir lyttet til og at det blir tatt hensyn til hva barnet sier og mener.⁴⁰ Synspunktene som barna kommer med skal tillegges behørig vekt, i samsvar med barnets alder og modenhet.⁴¹ I tillegg har barnet også adgang til å velge ikke å uttale seg.

Det er viktig å la barnets synspunkter bli tatt på alvor i en tidlig alder. Dette fungerer som en forberedelse for barnet til voksenstadiet, og bidrar til å fremme barnets utvikling og sosialisering og skaper bedre familierelasjoner, som igjen har en forebyggende funksjon når det gjelder alle former for vold i hjemmet.⁴²

Barnekomiteens synspunkt er at barnas medvirkning bidrar til å beskytte dem, og at beskyttelsen er av avgjørende betydning for at de skal kunne delta i kampen mot vold. Videre mener barnekomiteen at retten til å bli hørt spiller en preventiv rolle i forhold til alle former for vold i hjemmet og i familien.⁴³

3.1.5 En helhetlig anvendelse av grunnprinsippene

⁴⁰ Høstmølingen m.fl. «Barnekonvensjonen – Barns rettigheter i Norge», 2. utgave (2012) s. 90-91

⁴¹ FN barnekomités generelle kommentar nr. 8 (2006) – Barnets rett til beskyttelse mot fysiske avstraffelser og andre grusomme eller nedverdiggende former for straff, avsnitt 41

⁴² FN barnekomités generelle kommentar nr. 12 (2009) – Barnets rett til å bli hørt, avsnitt 90

⁴³ FN barnekomités generelle kommentar nr. 13 (2011) – Barnets rett til frihet fra alle former for vold, avsnitt 63

For å skape en effektiv beskyttelse mot alle former for vold, ser vi at alle grunnprinsippene må virke sammen. Respekten for barnet som rettighetsbærende individ, det vil si respekten for barnets verdighet og rett til liv, overlevelse, velferd, helse, utvikling, medvirkning og ikke-diskriminering, skal etableres og forsvares som det overordnende målet for partstatenes politikk når det gjelder barn.⁴⁴

3.1.6 Det biologiske prinsipp

Lovens, både barneloven og barnevernlovens, utgangspunkt er at barn skal vokse opp og bli oppdratt hos sine biologiske foreldre. Dette er det biologiske prinsipp. Prinsippet har først og fremst betydning i barnevernssaker.

Prinsippet går ut på at båndene mellom barn og foreldre skal respekteres og vernes om. Det er en egenverdi for barn å vokse opp sammen med sine foreldre på grunn av den identiteten den biologiske tilknytningen skaper. Videre består det biologiske prinsipp av både rett til erverv og bevaring av identitet og retten til familieliv. Rett til erverv og bevaring av identitet betyr at barnet skal ha statsborgerskap, navn og familiehold som er anerkjent av loven, jf. barnekonvensjonen artikkel 8. Retten til familieliv innebærer både rett til omsorg og rett til samvær med biologisk familie, jf. EMK artikkel 8 nr. 1⁴⁵ og barnekonvensjonen artikkel 16.

Det skal med andre ord svært mye til før barnevernet flytter et barn ut av hjemmet og atskiller barnet fra foreldrene.

3.1.7 Det mildest inngreps prinsipp

⁴⁴ FN barnekomité's generelle kommentar nr. 13 (2011) – Barnets rett til frihet fra alle former for vold, avsnitt 59

⁴⁵ <http://www.barnevernsadvokat.no/index.php?site=default/724/725/728>

Et annet prinsipp som gjelder innenfor barnevernretten er det mildest inngreps prinsipp, som går ut på at man ikke skal anvende mer inngripende tiltak enn nødvendig, for å oppnå et tilfredsstillende mål.⁴⁶ Det er således et prinsipp til vern mot inngrep og et forholdsmessighetsprinsipp tilpasset barnevernet.

Betydningen av prinsippet er størst der vilkårene for tiltak er oppfylt. Da må barnevernet etter det mildest inngreps prinsipp vurdere om man kan oppnå det samme mål med et mindre inngripende tiltak, eller om det er nødvendig med sterkere virkemidler for å nå målet.⁴⁷

Prinsippet kommer blant annet til uttrykk i barnevernloven § 4-12, som sier at omsorgsovertakelse ikke skal iverksettes, med mindre mildere tiltak er forsøk eller tilbyd.

3.2 Strafferettslige hensyn

3.2.1 Allmennprevensjon

Straff brukes av samfunnet for å forhindre forskjellige typer uønsket atferd. Straffen skal virke moraldannende og avskrekkende slik at handlingsnormene overholdes i størst mulig grad.⁴⁸ Straffen er et middel til å påvirke menneskelig atferd. Når befolkningen vet at en handling er belagt med straff, får de et motiv til å ikke foreta handlingen. Trusselen om straff bidrar til å skape moralske hemninger mot den forbudte handlingen.⁴⁹

For at man skulle kunne straffes for vold mot barn, må man til straffeloven, da barneloven ikke hjemler sanksjoner ved bruk av vold. Det mest allmenn kjente tiltaket overfor foreldre som bruker vold i hjemmet, er nok melding til barnevernet. Jeg vil anta at trusselen om å få en bekymringsmelding på seg og om å bli satt i et dårlig sosialt søkelys har en større allmenn-

⁴⁶ <http://www.barnereettsadvokater.no/mildeste-inngreps-prinsipp/>

⁴⁷ <http://jusinfo.no/index.php?site=default/721/966/967/971>

⁴⁸ NOU 2002:4 – Ny straffelov, straffelovkomisjonens delutredning VII, punkt 6.5

⁴⁹ Knophs oversikt over Norges rett, 13. utgave (2009) s. 763

preventiveffekt enn en bot eller fengselsstraff, fordi kunnskap om sanksjonene bot eller fengselsstraff er ukjent for foreldrene.

3.2.2 Demokrati, rettssikkerhet og rettferdighet

Vilkår om lovhjemmel for handling er en del av det demokratiske fundamentet i vår statsforfatning.⁵⁰ Folket skal ha vesentlig innflytelse på hva slags beslutninger som fattes. Dette er særdeles viktig med tanke på straff, som regnes som det alvorligste inngrepet som staten kan utsette en borger for.⁵¹

Rettferdighet er i tillegg en viktig del av den demokratiske rettsstaten. Dette er et av de to hensynene Høyesterett begrunner straffeutmålingen med; straffen skal stå i et rimelig forhold til handlingens straffeverdighet.⁵² Straffeforfølgelse i tilfeller der det har vært utført mild fysisk eller psykisk vold, kan være belastende, både for foreldre og barna. Det er viktig å ta hensyn til hva som virkelig er til barnets beste.

4 Foreldrenes straffeansvar

4.1 De barnerettslige bestemmelsene; barnekonvensjonen artikkel 19 nr. 1 og barneloven § 30 tredje ledd

Både barnekonvensjonen artikkel 19 nr. 1 og barneloven § 30 tredje ledd gir beskyttelse mot alle former for vold. De barnerettslige bestemmelsene er aktuelle å klargjøre i denne oppgaven, da retten mener straffeloven § 228 første ledd må leses i sammenheng med barneloven § 30 for å kunne avgjøre hvor langt vernet mot vold rekker, jf. Rt. 2014 s. 702 side 15. I denne

⁵⁰ Ståle Eskeland «Strafferett», 2. utgave (2006) s. 65

⁵¹ Ståle Eskeland «Strafferett», 2. utgave (2006) s. 65

⁵² Ståle Eskeland «Strafferett», 2. utgave (2006) s. 52 og 56

sammenheng er det også relevant å se på barnekonvensjonen, da denne har forrang norsk rett ved motstrid.

Barnekonvensjonen artikkel 19 nr. 1 pålegger alle signert stater å treffe egnede lovmessige, administrative og opplæringsmessige tiltak for å beskytte mot både «*fysisk og psykisk vold, skade eller misbruk, vanskjøtsel eller forsømmelig behandling, mishandling eller utnyttning, herunder seksuelt misbruk*» fra barnets omsorgspersoner. Begrepet «*egnede tiltak*» gjenspeiler at det er opp til staten hvordan implementeringen av artikkel 19 skal gjennomføres. Barneloven § 30 tredje ledd er et av Norges beskyttelsestiltak mot alle former for vold.

Fysisk og psykisk vold fra foreldrene er klart i strid med barnas umistelige rett til respekt for sin menneskelige verdighet og fysiske og psykiske integritet. Dessuten gjør barnas særegne natur, deres avhengighet og gryende utvikling, deres unike menneskelige potensialet og deres sårbarhet, til at barn har behov for et sterkere vern mot vold enn de voksne.⁵³ I den forbindelse uttales det av barnekomiteen⁵⁴:

«There can be no compromise in challenging violence against children. Children's uniqueness – their potential and vulnerability, their dependence on adults – makes it imperative that they have more, not less, protection from violence.»

Ved tolkningen av artikkel 19, får de fire grunnprinsippene om barnas rett til ikke-diskriminering, barnas rett til liv, overlevelse og utvikling, barnas rett til å bli hørt og hensynet til barnets beste, betydning (se kapittel 3.1). Det er her viktig å påpeke at tolkningen av «barnas beste» aldri kan rettferdiggjøre en praksis som krenker barnets menneskelige verdighet eller fysiske og psykiske integritet, noe fysisk og psykisk vold gjør.⁵⁵ Videre må barnas rett til utvikling og oppvekst respekteres, jf. barnekonvensjonen artikkel 6 (se kapittel 3.1.3).

Konvensjonens parter er forpliktet til å fjerne enhver bestemmelse i lovverket og ethvert punkt i sedvaneretten som tillater noen som helst form for vold mot barn. Men dette er i seg

⁵³ FN barnekomités generelle kommentar nr. 8 (2006) – Barnets rett til beskyttelse mot fysisk avstraffelse og andre grusomme eller nedverdiggende former for straff, avsnitt 20-21

⁵⁴ «Implementation Handbook for the Convention on the Rights of the Child» (2007), s. 253

⁵⁵ FN barnekomités generelle kommentar nr. 8 (2006) – Barnets rett til beskyttelse mot fysisk avstraffelse og andre grusomme eller nedverdiggende former for straff, avsnitt

selv ikke nok, da barnekomiteen mener det i tillegg er et behov for et eksplisitt forbud mot fysisk og psykisk vold og annen grusom og nedverdiggende former for straff, i sivil- og straffereettslig lovgivning.⁵⁶

«The Committee has highlighted throughout that all forms of violence against children, however light, must be prohibited, with prohibition supported by awareness-raising, sensitization and training»⁵⁷

Barnekomiteen presiserer her at iverksettingen av forbudet i artikkel 19 krever bevisstgjøring, veiledning og opplæring av alle involverte, dette inkluderer også barna. Det er viktig at barn vet at foreldre ikke har lov til å utøve vold mot dem, og om så tilfelle, er det viktig at barna blir hørt og tatt på alvor. Som nevnt ovenfor, er det primære formålet forebyggende arbeid: statene skal forebygge vold mot barn ved å endre holdninger og praksis ved å understreke barns rett til minst like sterk beskyttelse som de voksnes. Dette kan gjennomføres ved å skape et utvetydig grunnlag for beskyttelse av barn og ved å fremme positive, ikke-voldelige og deltakende former for barneoppdragelse.⁵⁸ I det forebyggende arbeidet er det viktig at barna blir hørt, jf. barnekonvensjonen artikkel 12 og at retten til ikke-diskriminering blir respektert.

Gjennom barneloven § 30 tredje ledd ble forbudet mot all fysisk og psykisk vold mot barn innført ved lovendring 6. februar 1987 nr. 11. Ordlyden var da som følger:

«Barnet må ikkje bli utsett for vald eller på anna vis bli handsama slik at den fysiske eller psykiske helsa blir utsett for skade eller fare»

Forbudet medførte ingen nyskapning i norsk rett, da vold mot barn som medførte vesentlig smerte eller unødig ydmykelse allerede ble fanget opp av straffelovens bestemmelser, også i tiden før 1972 da foreldrene hadde en viss refselsesrett overfor sine barn. Hensikten med et

⁵⁶ FN barnekomité's generelle kommentar nr. 8 (2006) – Barnets rett til beskyttelse mot fysisk avstraffelse og andre grusomme eller nedverdiggende former for straff, avsnitt 31 og 34

⁵⁷ UNICEF «Implementation Handbook for the Convention on the Right of the Child – Fully Revised Third edition», s. 250 (2007)

⁵⁸ FN barnekomité's generelle kommentar nr. 8 (2006) – Barnets rett til beskyttelse mot fysisk avstraffelse og andre grusomme eller nedverdiggende former for straff, avsnitt 38

uttrykkelig forbud var dels å avklare grensespørsmålene om hvilke type voldsutøvelser, herunder avstraffelser i hjemmet, som ble fanget opp av straffelovens bestemmelser og dels fordi bestemmelsen kunne antas å ha stor opplysningsverdi og ha en god holdningsskapende virkning.⁵⁹

Lovendringen av 1987 medførte at det bare var adgang til holdning eller hindring av barnet for å unngå at det voldte skade på seg selv eller andre eller på ting. Lette klaps over hånden eller mot buksebaken som en spontan reaksjon ble i midlertidig godtatt, mens ørefiker og annen markert avstraffelse, var forbudt, jf. Ot.prp.nr. 8 (1986-1987) side 7.⁶⁰ I Innst.O.nr. 20 (1986-1987) side 3-4 ble det videre lagt til grunn at barneloven § 30 tredje ledd ikke innebar et totalforbud mot bruk av fysisk makt overfor barn, men bare var ment å ramme «*den unødvendige og illegitime maktbruk mot barn*». Flertallet i juristkomiteen pekte videre på at mer lempelige irrettesettinger som innebar en rimelig avpasset bruk av fysisk makt, ikke ville rammes av forbudet i barneloven § 30 tredje ledd.

I etterfølgende rettspraksis har disse forarbeidene⁶¹ blitt lagt betydelig vekt på, jf. blant annet Rt. 2005 s. 1567 side 19-21, der Høyesterett la til grunn at lettere klaps gitt i oppdragelsesøyemed faller utenfor barnas vern mot vold i barneloven eller i barnekonvensjonen, og da heller ikke rammes av straffeloven § 228 første ledd. Her var saksforholdet en stefar som i oppdragelsesøyemed hadde slått to gutter på baken med flat hånd. Foranledningen til slagene var barnas involvering av bråk på skolen. Voldsbruken innebar tre kraftige slag på baken, der ingen av dem ga etterfølgende synlige merker, men begge guttene oppfattet voldshandlingen som ydmykende og reagerte med sinne og kraftig gråt. Høyesterett mente stefarens handlinger falt innunder gjerningsbeskrivelsen i straffeloven § 228 første ledd, men drøftet likevel om stefaren burde frifinnes fordi slagene ble utført i oppdragelsesøyemed og uttalte:

«selv om foreldrenes refselsesrett er opphevd, vil det ikke rammes av straffeloven § 228 første ledd om foreldrene i oppdragelsesøyemed tildeler sine barn lettere klaps»

⁵⁹ Ot.prp.nr.8 (1986—1987), punkt 3.2

⁶⁰http://abo.retsdata.no/browse.aspx?bid=direct&s_terms=barneloven%20%C2%A7%2030&sDest=gL19810408z2D7z2EzA730

⁶¹ Ot.prp.nr. 8 (1986-1987) og Innst.O.nr. 20 (1986-1987)

Videre uttalte retten:

«ved avgjørelsen av hva som kan tillates, må det legges vekt på kraftanstrengelsens styrke, grad av spontanitet og preg av krenkelse»

Nevnte Høyesterettskjennelse ble kritisert i etterkant, og stortingskomiteens⁶² flertall ba Regjeringen om å fremme forslag om endring av barneloven, for å tydeliggjøre at foreldre ikke kan bruke noen form for fysisk eller psykisk vold overfor barn i barneoppdragelsen. Som oppfølging av dette forslaget kom barnelovens § 30 tredje ledd annet punktum inn ved lov 9. april 2010 nr. 13, som trådte i kraft straks. Lovendringen ble blant annet begrunnet med det spesielle tillits- og avhengighetsforholdet som eksisterer mellom barn og foreldre, og som gjør barna ekstra sårbare for voldskrenkelser. Formålet med endringen var videre å tydeliggjøre at barns integritet er vernet på en minst like god måte som voksnes. Videre var hensikten å få frem at selv en mild form for fysisk irettesetting er en ulovlig oppdragelsesmåte, noe uttalelsene i Rt. 2005 s. 1567 kunne antyde var legitimt. Lovforslaget henviste også til barnekonvensjonen artikkel 6, og påpekte aktualiteten og viktigheten av dette prinsippet:

«Det er i oppveksten mye av evnen til å ta kontroll over eget liv og grunnleggende følelse av trygghet og verdighet legges.»

I forslaget⁶³ pekes det også på at Norge forplikter å treffe alle egnede tiltak for å beskytte alle barn mot alle former for fysisk og psykisk vold, jf. barnekonvensjonen artikkel 19 nr. 1, og ved å ha en streng lovgivning på dette feltet vil Norge vise seg som et foregangsland når det gjelder å ta avstand fra vold mot barn. Forslaget avsluttet med:

«det må komme klart frem av ordlyden at det ikke er adgang til å bruke fysisk avstraffelse»

⁶² Representantforslag 31 (2007-2008), Dok.nr.8:31 (2007-2008) Representantlovforslag fra stortingsrepresentantene Trine Skei Grande, Odd Einar Dørum, Gunvald Ludvigsen og André N. Skjelstad om lov om endring i lov 8. april 1981 nr. 7 om barn og foreldre (barnelova)

⁶³ Representantforslag 31 (2007-2008), Dok.nr.8:31 (2007-2008) Representantlovforslag fra stortingsrepresentantene Trine Skei Grande, Odd Einar Dørum, Gunvald Ludvigsen og André N. Skjelstad om lov om endring i lov 8. april 1981 nr. 7 om barn og foreldre

Barneloven har ikke noen selvstendig straffebestemmelse ved overtredelse av forbudet mot vold ovenfor barn, men fysisk vold rammes av straffeloven § 228 første ledd og psykisk vold faller innenfor straffeloven § 390a. I Ot.prp.nr. 8 (1986-1987) blir det gitt klart uttrykk for at avgrensningen av forbudet i barneloven må være retningsvisende for tolkningen av straffelovens bestemmelser når det gjelder foreldrenes bruk av vold mot barn.

Forbudet i barneloven § 30 tredje ledd retter seg direkte mot de som har foreldreansvaret, som vanligvis er de biologiske foreldrene. Vold som blir utrettet av andre, som f.eks. lærere, blir regulert direkte etter straffeloven. Det ble lagt til grunn i forarbeidene til straffeloven at det var unødvendig å presisere at andre som ikke har foreldreansvaret, skulle kunne ha noen større rett til å bruke makt overfor barnet enn den som har foreldreansvaret.⁶⁴ Det er også viktig å få frem at det ikke bare er vold som rammes av forbudet i barneloven, men også annen behandling som utsette barnets fysiske eller psykiske helse for skade eller fare.⁶⁵ Dette kan f.eks. være vold eller annen kriminalitet, der barnet er vitne.

4.1.1 Fysisk vold

Verken barnekonvensjonen eller barneloven kommer med noen definisjon av begrepet «fysisk vold». Men FNs barnekomité definerer kroppslig eller fysisk avstraffelser til å omfatte enhver fysisk maktanvendelse som har til hensikt å forårsake smerte eller ubehag, selv lett smerte og ubehag. Komiteen legger videre til grunn at de fleste former for fysisk avstraffelse består i en eller annen form for slag med hånden eller med et redskap, f.eks. en pisk, kjepp belte mv., men at volden også kan bestå av spark, risting, dytting, lugging, biting, ørefiker, kasting av barnet, kloring, klyping, tvang til å innta ubehagelige stillinger, brenning eller skåling av barnet eller tvang av inntak av ubehagelige ting, som f.eks. at man vasker barnets munn med såpe. Avslutningsvis presiserer komiteen at enhver form for kroppslig avstraffelse er nedverdiggende og forbudt etter barnekonvensjonen.⁶⁶ På den annen side er ikke komiteen avvisende til

⁶⁴ Ot.prp.nr. 8 (1986-1987), s. 8, jf. Innst. S. nr. 73 (2008-2009)

⁶⁵ <http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/dok/regpubl/otprp/2008-2009/otprp-nr-104-2008-2009-/6/1.html?id=567773>

⁶⁶ FN barnekomités generelle kommentar nr. 13 (2011) – Barnets rett til frihet fra alle former for vold, avsnitt 24

det positive uttrykket «disiplin». For at barn skal få en sunn utvikling er de avhengig av at foreldrene og andre voksne gir dem nødvendig veiledning og støtte, i tråd med deres gradvise utvikling, for at dem skal utvikle seg til ansvarsbevisste voksne individer.⁶⁷

Selv om artikkel 19 nr. 1 setter et forbud mot alle former for bevisst maktbruk overfor barn, der hensikten er å volde smerte, ubehag eller ydmykelse, kan foreldrene gripe inn med fysiske handlinger eller inngrep der dette blir utrettet for å beskytte barnet. Som voksne vet vi godt forskjellen på en beskyttende eller avvergende fysisk handling og en aggressiv fysisk avstraffelse. Prinsippet om å bare bruke det nødvendige minimum av makt i det nødvendige minimum av tid skal alltid gjelde, selv der maktbruken er legitim på grunn av beskyttelseshensikt.⁶⁸

Også etter barneloven § 30 tredje ledd gjelder prinsippet om å bare bruke det nødvendige minimumet av makt i det nødvendige minimumet av tid, og der en situasjon kunne ha vært løst med lempeligere midler, skal dette praktiseres.⁶⁹ Selv en mild form for fysisk vold anses som en skadelig oppdragelsesmetode. Selv ikke mild vold i affekt er tillatt. Foreldrene kan selvfølgelig sette grenser for sine barn og det er tillatt å bruke noe fysisk makt i avverges- eller omsorgsøyemed; det må derfor skilles mellom handlinger som har karakter av umiddelbar eller etterfølgende avstraffelse av barnet og handlinger som består i å gripe inn for å verne barnet mot skade eller lignende.⁷⁰

I vurderingen om en handling rammes av forbudet i barneloven § 30 tredje ledd, må det legges vekt på handlingens karakter, formål og konteksten den inngår i. Det er klart at ikke enhver fysisk makt overfor barn er vold, jf. ovenfor om avverges- og omsorgsøyemed. Det er f.eks. tillatt å gripe inn dersom et lite barn er i ferd med å brenne seg på et stearinlys eller det et lite barn går tynkledd ute i snøen og nekter å komme inn. Det vil også være situasjoner hvor man ved fysisk kontakt i forbindelse med barneoppdragelse må foreta en kontekstuell

⁶⁷ FN barnekomité's generelle kommentar nr. 8 (2006) – Barnets rett til beskyttelse mot fysisk avstraffelse og andre grusomme eller nedverdiggende former for straff, avsnitt 13

⁶⁸ FN barnekomité's generelle kommentar nr. 8 (2006) – Barnets rett til beskyttelse mot fysisk avstraffelse og andre grusomme eller nedverdiggende former for straff, avsnitt 14

⁶⁹http://abo.retsdata.no/browse.aspx?bid=direct&s_terms=barneloven%20%C2%A7%2030&sDest=gL19810408z2D7z2EzA730

⁷⁰ Ot.prp.nr. 104 (2008-2009), punkt 6.1

vurdering som kan være forskjellig fra lignende kontakt mellom voksne. Lettere klaps er derimot ikke akseptabelt.⁷¹ Slag, spark, dytting, klyping, lugging m.m. er også etter barneloven § 30 tredje ledd, jf. straffeloven § 228 (se ovenfor) eksempler på vold.⁷²

Utover handlinger som klart skjer i avvergelses- eller omsorgsøyemed, vil det at voldshandlingene er rettet mot barn normalt senke terskelen for hva som rammes av straffelovens bestemmelser. Forarbeidene til barneloven forutsetter at det må stilles strenge krav på grunn av barns særlige sårbare posisjon, og at det skal lite til før fysisk maktbruk mot barn blir straffbart.⁷³ Dette kan også utledes av rettspraksis, jf. Rt. 1990 s. 1155 og LB-2013-124260 (se kapittel 4.2.1).

4.1.2 Psykisk vold

Begrepet psykisk vold har ingen entydig definisjon, og det finnes flere definisjoner. The American Professional Society om Abuse of Children (APSAC, 1995) definerer psykisk vold slik⁷⁴:

«repetition of inadequate behavior with result that cause the child to have low self-esteem, or feel useless, unappreciated, unloved, unwanted or threatened. In addition, psychological violence most often minifests as being deprive of affection, rejected, insulted, ridiculed, terrorized, isolated, exploited or abandoned repeatedle»

Mens Per Isdahl 2000 definerer vold som⁷⁵:

«alle måter å skade, skremme eller krenke på som ikke er direkte fysisk i sin natur, eller måter å styre eller dominere andre på ved hjelp av en bakenforliggende makt eller trussel»

⁷¹ Innst. 160 L (2009-2010), punkt 1.4

⁷² Ot.prp.nr. 104 (2008-2009), punkt 6.7

⁷³ Ot.prp.nr. 104 (2008-2009), punkt 1.4

⁷⁴ Ot.prp.nr. 104 (2008-2009), punkt 6.7

⁷⁵ Ot.prp.nr. 104 (2008-2009), punkt 6.7

Videre definerer barnekonvensjonen psykisk vold som til å omfatte alle ikke-fysiske krenkelser som er grusomme eller nedverdiggende, f.eks. avstraffelser som ydmyker barnet, og som får barnet til å føle seg lite verdt. Psykisk vold, slik begrepet er brukt i barnekonvensjonen, beskrives også ofte som psykisk mishandling, mental mishandling, verbal mishandling eller følelsesmessig mishandling eller vanskjøtsel, som blant annet består av alle former for vedvarende skadevoldende påvirkning overfor barn, f.eks. at man gir uttrykk for at de er verdiløse, uelsket eller uønsket, eller at de er i fare eller bare har verdi når de tilfredsstiller andre menneskers behov. Psykisk vold omfatter også skremming, terrorisering og bruk av trusler og korrumperting, avvisning eller vising av forakt, isolering, ignorering og diskriminering, manglende følelsesmessig respons, neglisjering av barnets helse eller medisinske eller pedagogiske behov, fornærmelser, utskjelling, fornædning, latterliggjøring og såring av barnets følelser og plassering i ensomhet eller isolasjon, eller frihetsberøvelse under ydmykende eller nedverdiggende forhold. Videre faller også cybermobbing, som vil si mobbing og trakassering via informasjons- og kommunikasjonsteknologiskekanaler, innunder begrepet psykisk vold.⁷⁶

I forarbeidene til barneloven er det lagt til grunn at forbudet mot psykisk vold omfatter alle måter å skade, skremme, ydmyke eller krenke barnet på uten bruk av fysisk makt, og som er egnet til å gi barnet en følelse av frykt, avmakt, skam, mindreverd eller fortvilelse eller en grunnleggende følelse av ikke å være ønsket eller elsket. Eksempler på handlinger kan være innlåsing på et rom, trusler om å skade en av barnets omsorgspersoner, søsken eller kjæledyr, ydmykelser, utskjelling, herunder å kalle barnet ved ukvemsord, følelsesmessig manipulering, latterliggjøring, da særlig hvis andre er til stede eller hører på, nedvurdering, verbal trakassering og følelsesmessig avvisning. Denne listen er ikke uttømmende.⁷⁷

Ved gjentagende mønstre skal det mindre til for at atferden vil rammes av forbudet i barneloven. Men selv enkelthendelser kan være nok til å falle innenfor forbudet, hvis foreldrenes handlinger er av en mer ekstrem sort, som f.eks. kan være innlåsing av barnet i flere timer uten mat og drikke. Det at atferden er rettet mot barn, gjør at terskelen senkes for hva som kan

⁷⁶ FN barnekomité's generelle kommentar nr. 13 (2011) – Barnets rett til frihet fra alle former for vold, avsnitt 21

⁷⁷Ot.prp.nr. 104 (2008-2009), punkt 6.7

rammes av barneloven § 30 tredje ledd.⁷⁸ Det legges til grunn i forbudet i barneloven med dets forarbeider vil få betydning for tolkningen av straffelovens bestemmelser.⁷⁹

Som vi kan se er det ydmykende og skremmende adferd som får barnet til å føle seg lite verdt, uønsket og uelsket, som går igjen i alle nevnte definisjoner.

Som nevnt i kapittel 1.3, faller ikke begrepet «psykisk vold» innenfor voldsbegrepet i straffeloven § 228. Departementer legger til grunn at straffeloven § 390a vil være dekkende der psykisk vold blir utført av foreldre mot sine barn.

4.1.2.1 Andre definisjoner i barnekonvensjonen artikkel 19

I motsetning til ordlyden i barneloven, innebærer ordlyden i barnekonvensjonen også et forbud mot «skade eller misbruk, vanskjøtsel eller forsømmelig behandling, mishandling eller utnyttning, herunder seksuelt misbruk». Begrepene «skade», «misbruk» og «mishandling» antas å fanges opp av voldsbegrepet i barnekonvensjonen, altså fysisk eller psykisk vold. Vern mot seksuelt misbruk finnes i barnekonvensjonen artikkel 34 og i straffeloven kapittel 19. Begrepet «forsømmelig behandling» referer seg til ulike former for forsømmelse, som f.eks. kan være at barn ikke beskyttes tilstrekkelig mot skader, at de utsettes for tradisjonelle praksiser som er skadelige, eller at barnet ikke får tilstrekkelig voksenkontakt. Med begrepet «vanskjøtsel» menes omsorgssvikt, som kan bestå av en rekke ulike handlinger. Det kan være fysisk omsorgssvikt, som innebærer at barnet ikke får mat, klær, husvære, hygiene, beskyttelse eller overvåking. Eller det kan være psykisk eller emosjonell omsorgssvikt, som innebærer at barnet ikke får den omsorg, kjærlighet eller støtte som det trenger. Psykisk eller emosjonell omsorgssvikt kan også være hvis barnet er vitne til vold i hjemmet.⁸⁰ Begrepet omsorgssvikt har dermed, i tilfeller der barnet er vitne til vold i hjemmet, også en side mot psykisk vold.

⁷⁸ Innst. 160 L (2009-2010), punkt 1.4

⁷⁹ Ot.prp.nr. 104 (2008-2009), punkt 6.7

⁸⁰ http://sor.rvts.no/filestore/Filarkiv/Dokumenter/Fagstoff/Barnevern/Barns_rett_til_vern_mot_overgrep.pdf

4.1.3 Sammendrag

Som «Implementation Handbook for the Convention on the Right of the Child» har fremhevet, er

«Protection of children fra violence a matter of urgency. Children have suffered adult violence unseen and unheard for centuries»

I dag oppstiller både barnekonvensjonen og barneloven et forbud mot alle former for vold, som verner både om den fysiske og psykiske integriteten til barnet. Det er ikke tvil om at det gjelder et forbud mot vold, jf. ordlyden «skal» og «må». Spørsmålet er hva som ligger i begrepet «vold» og hva som ikke anses som vold.

Fysisk vold regnes som enhver maktanvendelse ovenfor barnet, der hensikten er å volde smerte, ubehag eller ydmyke barnet. Ut fra en konkret vurdering, skal det legges vekt på handlingens karakter, formål og konteksten voldshandlingen inngår i. Fysisk makt utført i avvergelses- eller omsorgsøyemed er fritatt forbudet, men det er likevel bare tiltatt å bruke det nødvendige av makt i det nødvendige minimumet av tid. Der en situasjon kunne vært løst med lempeligere midler, skal dette praktiseres og gjennomføres.

Psykisk vold er ikke-fysiske handlinger som er nedverdiggende, og som skremmer og ydmyker barnet, slik at det føler seg lite verdt, uønsket og uelsket.

Dette vil med andre ord si at alle former for vold er forbudt, selv et enkelt knips eller lette klaps. Unntaket er maktbruken brukt i avvergelses- eller omsorgsøyemed, der situasjonen ikke kunne vært løst med lempeligere midler

4.2 De strafferettslige bestemmelsen; straffeloven §§ 228 første ledd og 390a

4.2.1 Fysisk vold – straffeloven § 228 første ledd

Straffeloven § 228 første ledd lyder som følger:

«Den, som øver Vold mod en andens Person eller paa anden Maade fornærmer ham paa legeme, eller som medvirker hertil, straffes for Legemsfornærmelse med Bøder eller med Fængsel indtil 1 Aar»

Dette vernet omhandler alle mennesker i Norge, også barn. Det er dermed klart at foreldre som bruker vold mot sine barn, kan bli straffet etter denne paragrafen. Det er også fremhevet i forarbeidene til barneloven at overtredelse av lovens § 30 tredje ledd, kan føre til straff etter straffelovens bestemmelser.⁸¹

For at straffebudet skal kunne anvendes, må det være utført en type «vold». Dette er typisk slag, spark eller klype en annen person. Vold forutsetter at det har skjedd en kraftanstrengelse mot en annens legemet. At voldshandlingen ikke trenger å være av stort omfang kan man utlede fra rettspraksis, jf. Rt. 1990 s. 1155. Her ble en far en bot på 1000 kr for å ha knipset sin 2 år gamle sønn på munnen, etter at sønnen bet faren i hånden. Knipset, som kom en spontan reaksjon som følge av smertene fra bittet, medførte hoven leppe og et kutt som det blødde fra. Høyesterett uttaler at det:

«ikke aksepteres som rettmessig at et barn settes på plass på denne måten»

og at det er

«klart at den handlingen som er funnet bevist objektivt sett går inn under straffeloven § 228 første ledd»

Om det foreligger vold beror på en totalvurdering hvor graden av voldsomhet samt handlingens krenkende karakter står sentralt. Det er ikke noe krav om at foreldrene må ha vært i fysisk kontakt med barna. Foreldre som f.eks. kaster gjenstander på sine barn, kan også bli straffet

⁸¹ Ot.prp.nr.104 (2008-2009) punkt 6.1

etter straffeloven § 228 første ledd. Videre kreves det heller ikke at voldshandlingen volder smerte eller etterlater seg synlige merker⁸², jf. Rt. 2005 s. 1567 (se ovenfor) og LB-2013-124260/Rt. 2014 s. 702, som gjelder samme sak, hvorav dom fra lagmannsretten og beslutning fra høyesteretts ankeutvalg. Saksforholdet i LB-2013-124260/Rt. 2014 s. 702 gjaldt et foreldrepar, opprinnelig fra Taiwan, som ved tre anledninger hadde dasket sine barn over fingrene med en bambuspinne. Daskene, som var reaksjoner på uønsket oppførsel og som en metode for disiplinering, var lette og av mer symbolsk karakter og etterlot seg ingen synlige merker. Likevel fant lagmannsretten at daskene isolert sett var straffbare legemsfornærmelser etter straffeloven § 288 første ledd og uttalte:

«Ved endringen i barneloven § 30 ble det gjort klart at selv en mild form for vold som oppdragelsesmetode er straffbar. Det skal lite til før fysisk maktbruk i oppdragelsen rammes av straffeloven, og lettere klaps er under enhver omstendighet forbudt. Den daskingen som er funnet bevist i saken her, må likestilles med slike «lettere klaps».»

Videre ble det bevist at faren ved flere anledninger hadde massert på barnas blåmerker. Disse handlingene faller i utgangspunktet utenfor gjerningsbeskrivelsen i straffeloven § 228, jf. LB-2013-124260 punkt b trykking av blåmerker. Handlingene ble først og fremst anvendt for å oppnå en helsemessig effekt, men hvis barna var ulydige kunne faren massere blåmerkene både hardere og hyppigere. Lagmannsretten uttalte i denne sammenheng:

«Sett i lys av de strenge grenser for bruk av fysisk makt mot barn som lovgiver har trukket opp, må As (faren) massering av blåmerker som metode for disiplinering anses som straffbar legemsfornærmelse.»

Lagmannsretten la videre til grunn at legemsfornærmelsene som beskrevet ovenfor, lå i nedre sjiktet av hva som rammes av straffeloven § 228 første ledd. Lagmannsretten dømte begge foreldrene til 15 dager betinget fengsel. Dommen ble anket til Høyesteretts ankeutvalg, som viste til FN barnekomité's generelle kommentarer nr. 8 om barnets beskyttelse mot fysiske avstraffelser og andre grusomme eller nedverdiggende former for straff og nr. 13 om barnets rett til frihet mot alle former for vold, og uttalte:

⁸²http://abo.retsdata.no/browse.aspx?bid=direct&s_terms=straffeloven%20%C2%A7%20228&sDest=gL19020522z2D10z2EzA7228

«Lagmannsretten har lagt til grunn at straffeloven § 228 første ledd må leses i sammenheng med barneloven § 30, og at det i dag derfor gjelder et generelt og ubetinget forbud mot å anvende vold i oppdragelsesøyemed, også i form av «lettere klaps» som reaksjon på ulydighet. Dette er riktig lovanvendelse.»

Straffeloven § 228 kan også anvendes der det «paa anden Maade fornærmer ham på legeme». Dette kan for eksempel være tilfelle der foreldrene utsetter barn for brekkmiddel eller heller et vannfat over hodet på dem. Handlingen må ha virkning på legemet, og det er en skjønnssak hvor mye som skal til.⁸³

Som skrevet i forrige avsnitt, gjelder straffeloven § 228 tredje ledd når det er utført en type «vold», som forutsetter at det har skjedd en kraftanstrengelse ovenfor en annens legeme. Psykisk vold mot barn faller dermed utenfor denne straffebestemmelsen.⁸⁴

4.2.1.1 Straffeloven 2005 § 271

Straffeloven 2005 § 271 første ledd skal anvendes ved fysisk vold mot barn, og lyder som følger:

«Med bot eller fengsel inntil 1 år straffes den som øver vold mot en annen person eller på annen måte krenker ham fysisk»

Til tross for termologiske og strukturelle endringer, tilsiktes ingen realitetsendringer i gjerningsbeskrivelsen. Anvendelse av paragrafen beror fortsatt på en konkret vurdering om maktanvendelsen anses som vold, hvor blant annet maktanvendelses styrke og dens krenkende karakter står sentralt.⁸⁵

⁸³ Johs Andenæs «Spesiell strafferett og formuesforbrytelsene – samlet utgave ved Kjell V. Andorsen» (2011), s. 63-64

⁸⁴ Innst.160 L (2009-2010)

⁸⁵ Ot.prp.nr. 22 (2008-2009), kap. 16.6

I forarbeidene til straffeloven 2005 er det også tatt med et kapittel særlig om vold mot barn.⁸⁶ Det er ingen tvil om at barn nyter et minst like godt vern mot fysisk integritetskrenkelse som voksne, hvilket betyr at all form for maktanvendelse som har karakter av avstraffelse omfattes av gjerningsbeskrivelsen i straffeloven 2005 § 271. Straffeansvaret må i midlertidig avgrenses mot maktanvendelse i beskyttelses- eller omsorgsøyemed. Men som etter straffeloven 1902 § 228 første ledd, er maktanvendelse i form av kroppslig avstraffelse av barn, ved eksempel klaps eller knips, å anses som kroppskrenkelse.⁸⁷

4.2.2 Psykisk vold – straffeloven § 390a

Straffeloven § 390a første ledd lyder som følger:

«Den som ved skremmende eller plagsom opptreden eller annen hensynsløs atferd krenker en annens fred eller medvirker hertil straffes med bøter eller fengsel inntil 2 år.»

Straffebudet retter seg opprinnelig mot andre situasjoner enn forholdet mellom barn og foreldre, og forarbeidene er tause om bestemmelsens anvendelsesområde i forholdet mellom barn og foreldre. Likevel er det uttrykk i forarbeidene til barneloven at straffeloven § 390a er en passende straffebestemmelse ved bruk av psykisk vold mot barn.⁸⁸ Videre sier forarbeidene til straffebudet at det skal mindre til for at atferden skal være hensynsløs, dersom den foreta ovenfor særlig sårbare personer, f.eks. «gamle og svakelige».⁸⁹ Jeg ser ikke grunn til at barn skal ha en svakere rettsstilling enn de «gamle og svakelige», og en må kunne legge til grunn at et tilsvarende vern overfor barn eller svært unge personer.

Hensikten med bestemmelsen var å finne fram til en vid regel som vernet sinnets integritet på samme måte som noen av straffelovens bestemmelser, herunder straffeloven § 228 første ledd, verner legemets integritet. Vernet innskrenkes til å gjelde sinnets integritet, det vil si

⁸⁶ Ot.prp.nr. 22 (2008-2009), kap. 6.3.4.2

⁸⁷ Ot.prp.nr. 22 (2008-2009), kap. 16.6

⁸⁸ Innst.160 L (2009-2010) punkt 1.4.1.2

⁸⁹ Ot.prp.nr.41 (1954) s. 23

dets ro, og kan bare anvendes når det ligger innenfor gjerningsmannens forsett at fornærmede skal ha oppfattet krenkelsen.⁹⁰

Atferden må være «*hensynsløs*». Dette gjelder også den «*plagsomme og skremmende opptreden*», og medfører at dagliglivets små krenkelser faller utenfor og at straffebudet ikke har som «*oppgave å beskytte individet mot enhver form for forstyrrende eller plagsom opptreden.*», jf. Rt. 2014 s. 669. At atferden må være «*hensynsløs*» forutsetter som oftest at atferden er helt klart moralsk forkastelig og at det er «*bare handlinger som er moralsk lastverdige*» som faller innenfor området for det straffbare, jf. Rt. 2014 s. 669. Saksforholdet i denne dommen gjaldt en mann som hadde dratt opp passasjerdøren på en bil som gikk på tomgang, strukket seg over sjåføren og vridd om tenningsnøkkelen. Tiltalte ble frifunnet i Høyesterett, som ut ifra forarbeider og straffebudets ordlyd, la til grunn at en krenkelse etter straffeloven § 390a først blir straffbar dersom den

«går markert ut over slike ubehageligheter som alminnelig menneskelig samkvem regelmessig kan føre med seg.»

Vurderingen om atferden er «*hensynsløs*» må foretas etter en konkret helhetsvurdering, der omstendigheter som tid, sted og fornærmedes individuelle forhold, herunder alder, vil få betydning ved bedømmelsen. Høyesterett⁹¹ uttaler i den forbindelse:

«Omstendigheter som når og hvor handlingen ble begått, om den hadde et aktverdig formål og fornærmedes opptreden vil ofte være sentrale elementer i denne vurderingen.»

Straffebudet legger altså opp til en relativ åpen og vid vurdering; det sies ingen ting om krenkelser mot barn, men samtidig er det ikke utelukket.⁹²

Etter barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementets mening skal hensynsløs atferd kunne omfatte alle måter å skade, skremme, ydmyke eller på andre måter krenke barnet uten bruk

⁹⁰ Ot.prp.nr. 41 (1954), s. 23 og 24

⁹¹ Rt. 2014 s. 669

⁹² Op.prp.nr.41 (1954) s. 23 og 24

av fysisk makt, som er egnet til å gi barnet en følelse av frykt, avmakt, skyld, mindreverd eller fortvilelse eller en grunnleggende følelse av ikke å være ønsket eller elsket.⁹³

4.2.2.1 Straffeloven 2005 § 266

Straffeloven 2005 § 266 fanger opp den psykiske volden som rettes mot barn, og lyder som følger:

«Den som ved skremmende eller plagsom opptreden eller annen hensynsløs atferd krenker en annens fred, straffes med bot eller fengsel inntil 2 år.»

Bestemmelsen viderefører gjeldende rett, og den «*skremmende eller plagsomme opptreden*» må fortsatt være «*hensynsløs*» for å bli straffbar. Den eneste forskjellen fra straffeloven 1902 § 390a, er at forsøk på overtredelse av forbudet mot hensynsløs atferd etter straffeloven 2005 226, vil også bli straffbart.⁹⁴

4.2.3 Sammendrag

Er det blitt bruk fysisk eller psykisk vold mot barn, er det straffelovens bestemmelser, henholdsvis §§ 228 første ledd og 390a, som setter straffbetingelsene.

Etter straffeloven § 228 første ledd må det foreligge en form for «vold», det vil si en kraftanstrengelse ovenfor en annen legeme. Om det er utøvd «vold» beror på en totalvurdering hvor graden av voldsomhet samt handlingens krenkende karakter står sentralt. På grunn av barnets sårbare tillits- og avhengighetsforhold til foreldrene, vil enhver forsettlig, jf. straffeloven § 40, voldshandling som har til hensikt å skade eller ydmyke barnet, være brudd på barnets vern til den fysiske integritet og fanges opp av straffeloven § 228 første ledd. Det er ikke noe krav om

⁹³ Kritisk juss 2011 s. 155-177; Elisabeth Gording Stang «Alle former for vold mot barn er forbudt – og straffbart?» 2011, s. 174

⁹⁴ Ot.prp.nr. 22 (2008-2009), kap. 16.5

at voldsbruken lager etterfølgende synlige merker på barnet, og lettere klaps er under enhver omstendighet forbudt, jf. Rt. 2014 s. 702.

For at psykisk vold mot sine barn skal rammes av straffeloven § 390a, må foreldrenes atferd være hensynsløs og etterlate barnet med en følelse av frykt, avmakt, skyld, mindreverd eller en grunnleggende følelse av å være uønsket eller uelsket. Ut ifra rettspraksis⁹⁵ kan man utlede et ganske strengt krav om «hensynsløs» atferd, der hensikten bak handlingen spiller en stor rolle ved avgjørelsen av straffeloven § 390a's rekkevidde.

4.3 Gjeldende rettstilstand

Begrepet «vold» er dynamisk og endrer seg over tid, i sammenheng med hva samfunnet til enhver tid mener er illegitimt, skadelig og uønsket.⁹⁶

I dag er barnets fysiske og psykiske integritet er vernet gjennom både barneloven § 30 tredje ledd og barnekonvensjonen artikkel 19 nr. 1. Etter disse bestemmelsene finnes det i dag et totalt forbud mot bruk av alle former for vold mot barn, med unntak av maktbruk i avvergelses- og omsorgsøyemed. Forbudet mot vold er imidlertid ikke tilknyttet noen sanksjoner i verken barneloven eller barnekonvensjonen.

Foreldrene kan bli strafferettslig ansvarlige for bruk av vold mot sine barn etter straffeloven §§ 228 første ledd og 390a. Leses straffeloven § 228 i sammenheng med barneloven § 30, gjelder det i dag et generelt og ubetinget forbud mot å anvende vold mot barn, også i oppdragsøymed, jf. LB-2013-124260, jf. Rt. 2014 s. 702 side 15. Dette harmoniserer med barnekonvensjonen artikkel 19 nr. 1 og hvordan barnekomiteen tolker denne, gjennom de generelle kommentarene nr. 8 og nr. 13.

Det skal ikke så mye til før vold mot barn rammes av straffeloven § 228, jf. LB 2013-124260, jf. Rt. 2014 s. 702. I denne saken ble tre lette dask over fingrene med en bambuspinne ansett å ligge i nedre sjiktet av straffeloven § 228 første ledd. Dette gjenspeiles også ved at foreldrene

⁹⁵ Rt. 2014 s. 669

⁹⁶ Anja Emilie Kruse og Solveig Bergmann (NKVTS), Rapport 4/2014 «Jeg kan ikke annet enn å kalle det vold.. – en forskningsoversikt og en intervjustudie om mødres vold mot barn», s. 22 (2014)

fikk 15 dager betinget fengsel, som er lovens mildeste sanksjonsmetode og tilnærmet minste-straff, jf. straffeloven § 17.

Det vil i straffeskjerpene retning bli lagt vekt på at de straffbare handlingene er begått av noen som står i et tillits- og avhengighetsforhold til det voldsutsatte barnet, noe som innebærer at barnet står uten mulighet til å slippe unna, jf. LB-2010-9504 og LB-2013-124260, jf. Rt. 2014 s. 702 side 16. I formildende retning er det blant annet blitt lagt vekt på at foreldrene har erkjent de straffbare handlingene samt at foreldrene har vært positive til barnevernets tilbud om hjelpetiltak, jf. LB-2013-124260, jf. Rt. 2014 s. 702 side 16. Videre kan hensynet til barnets beste og barnets rett til å bli hørt få betydning ved straffutmålingen, jf. Rt. 1989 s. 282.

Ut ifra forarbeider, barnekomiteens generelle kommentarer og rettspraksis kan det utledes et absolutt forbud mot alle former for vold mot barn, der den nedre strafferettslige grensen i utgangspunktet, ligger ved et klaps eller én hensynsløs skremmende opptreden, f.eks. ved å slå i veggen eller utskjelling av barnet. Men om rettssystemet vil fange opp denne type voldsbruk og om det er det beste for barnet, er et annet spørsmål, se oppgavens kapittel 6.

5 Barnets vern mot vold

Barnekonvensjonen artikkel 3 nr. 2 pålegger alle partsstater å sikre barnet den beskyttelse og omsorg som er nødvendig for barnets trivsel. Barnevernets oppgaver står sentralt i å oppfylle denne forpliktelsen. Barnevernets ansvar og arbeidsoppgaver er regulert i barnevernloven.

Omsorg og oppdragelse av barn er i første rekke foreldrenes ansvar (se kapittel 2). Foreldre kan likevel ha behov for hjelp i kortere eller lengre perioder, og her kan barnevernet komme inn for å bistå barn og familier slik at barnet får best mulig levekår og utviklingsmuligheter. Hvis foreldrenes omsorg ligger under et minstenivå, bør barnevernet gripe inn, jf. barnevernloven kap. 4.

Barnevernets hovedoppgave er å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid, samt å bidra til at barn får trygge oppvekstvilkår⁹⁷, jf. barnevernloven § 1-1.

Barnevernets oppgave er også gi hjelp og støtte, og kan iverksette hjelpetiltak for barnet og familien når barnet på grunn av forholdene i hjemmet eller av andre grunner har særlig behov for det, jf. barnevernloven § 4-4 annet ledd. Videre er det barnevernets oppgave å ta vare på utsatte barn. Barnevernet skal ta de skritt som til enhver tid er nødvendig for å beskytte barn mot omsorgssvikt og motvirke at barn lider fysisk og psykisk overlast. Endelig er det barnevernets ansvar å gripe inn dersom tiltak i hjemmet ikke er tilstrekkelig til å ivaretas barnets behov. Barneverntjenesten kan da for en periode i samråd med foreldrene formilde plass i fosterhjem eller på institusjon, jf. barnevernloven § 4-4 fjerde ledd. Barnevernet kan også, etter vedtak fra fylkesnemnda, plassere et barn utenfor hjemmet uten foreldrenes samtykke, jf. barnevernloven § 4-12.

Grunnpilaren til barnevernet er hensynet til barnets beste, jf. barnevernloven § 4-1, se også barnekonvensjonen artikkel 3. Prinsippet får anvendelse både for handlinger som direkte og indirekte berører barn, og det skal legges avgjørende vekt på dette prinsippet når barnevernet skal finne det riktige tiltaket. Videre skal det legges vekt på at barnet får stabil og god voksenkontakt og kontinuitet i omsorgen, jf. barnevernloven § 4-1. Hensynet til barnets beste innebærer også at barnet har en rett til å uttale seg, rett til å bli hørt og deres mening skal tillegges vekt etter alder og modenhet, ved saker som vedrører dem. Dette må spesielt gjelde i saker der barnet er blitt utsatt for vold fra foreldrene, jf. barnevernloven 4-1 annet punktum.

I tillegg til hensynet til barnets beste, skal barnevernet også, i vurderingen om hvilken hjelp dem skal tilby barnet og hjemmet, legge vekt på det biologiske prinsipp (kapittel 3.1.6) og det mildest inngreps prinsipp (kapittel 3.1.7).

⁹⁷<http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/tema/barnevern/barnevernets-oppgaver.html?id=476334>

Mottar barnevernet en bekymringsmelding, skal barnevernet snarest eller innen en uke gjennomgå den innkomne meldingen og vurdere om det bør foretas nærmere undersøkelser, jf. barnevernloven § 4-2.

5.1 Særlig om hjelpetiltak - barnevernloven § 4-4

Å kunne sette inn virksomme hjelpetiltak er et viktig element i barnevernets arbeid for å oppnå lovens mål om å sikre at barn og unge nødvendig hjelp til rett tid, jf. barnevernloven § 1. Barnevernet kan iverksette hjelpetiltak med hjemmel i barnevernloven § 4-4. Hjelpetiltak kan settes inn både overfor barnet og familien, dog slik at tiltak overfor familie må være motivert ut fra hensynet til barnet. Hjelpetiltakene skal ha som formål å bidra til positiv endring hos barnet eller familien, jf. barnevernloven § 1, og støtte opp under barnets situasjon i hjemmet, herunder foreldrenes bruk av vold i hjemmet.

Vilkåret for å iverksette er hvis barnet har et «særlig behov» for det, jf. lovens § 4-4 annet ledd. Dette innebærer at barnet må ha et behov utover det som barn i alminneligheten har. Generelle svakheter eller mangler ved forholdene i hjemmet er i seg selv ikke tilstrekkelig.⁹⁸ Det er i første rekke barnets livssituasjon som kan gi grunnlag for hjelpetiltak, og det er det konkrete barnet som skal ha et «særlig behov». Dette vil da si at barn med f.eks. funksjonshemninger faller utenfor barnevernets felt, og blir fanget opp av andre hjelpetjenester, som sosialtjenesten eller helsetjenesten.⁹⁹

Hjelpetiltak etter barnevernloven § 4-4 første og annet ledd forutsetter medvirkning fra foreldrenes side. Det kreves derimot ikke et aktivt samtykke fra foreldrene, men det sentrale er at hjelpetiltakene vanskelig kan gjennomføres dersom foreldrene motsetter seg tiltakene. Selv om hjelpetiltakene som hovedregel er frivillige, er det grunn til å fremheve at hjelpetiltak også vil kunne oppfattes som inngrep både av barna og foreldrene.¹⁰⁰

⁹⁸ Knut Lindboe «Barnevernloven, 7. utgave» (2011), s. 45

⁹⁹http://abo.retsdata.no/browse.aspx?bid=direct&s_terms=barnevernloven&sDest=gL19920717z2D100#gL19920717z2D100z2EzA74z2D4

¹⁰⁰http://abo.retsdata.no/browse.aspx?bid=direct&s_terms=barnevernloven&sDest=gL19920717z2D100#gL19920717z2D100z2EzA74z2D4

Hjelpetiltak som kan tilbys er blant annet støttekontakt, avlastningshjem og andre foreldrestøttende tiltak.

5.1.1 Hjelpetiltak etter pålegg – barnevernloven § 4-4 tredje ledd

Adgangen til å pålegge hjelpetiltak er i dag snever, og loven hjemler bare to typer hjelpetiltak, jf. barnevernloven § 4-4 tredje ledd. For det første kan det pålegges at det skal settes i verk opphold i barnehage eller annet egnet dagtilbud for barnet. For det annet kan det på legges tilsyn. Vilkårene for hjelpetiltak etter pålegg er strengere enn for frivillige hjelpetiltak, og avgjørelsesmyndigheten er derfor lagt til fylkesnemnda. Opphold i barnehage eller annet egnet dagtilbud for barnet kan bare pålegges dersom dette anses «nødvendig». Tiltaket kan anses «nødvendig» å pålegge fordi det ikke er mulig å oppnå et tilfredsstillende samarbeid med foreldrene, men tiltaket må også være nødvendig for barnet. Pålegg om tilsyn forutsetter at vilkårene i lovens § 4-12 om omsorgsovertakelse er oppfylt.¹⁰¹

Pålegg om hjelpetiltak er brukt lite i praksis, og det ble bare fattet fem vedtak om pålegg av hjelpetiltak i 2012 og tilsvarende to vedtak i 2013.¹⁰² Årsakene til dette kan blant annet være problem med å få til gode tiltak uten foreldrenes samarbeid, manglende håndhevningsmuligheter og strenge vilkår.¹⁰³ Av den grunn har Barne-, likestilling- og inkluderingsdepartementet forslag¹⁰⁴ fremmet forslag om å utvide adgangen til å pålegge foreldrene hjelpetiltak.

5.1.1.1 Forslag om lovendring av barnevernloven § 4-4 tredje ledd

¹⁰¹ Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet - Høringsnotat av 20. oktober 2014 «Forslag om å utvide adgangen til å pålegge hjelpetiltak med hjemmel i lov om barneverntjenester», s. 5 og 8

¹⁰² Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet - Høringsnotat av 20. oktober 2014 «Forslag om å utvide adgangen til å pålegge hjelpetiltak med hjemmel i lov om barneverntjenester», s. 5

¹⁰³ NOU 2012:5, punkt 5.2.2

¹⁰⁴ Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet - Høringsnotat av 20. oktober 2014 «Forslag om å utvide adgangen til å pålegge hjelpetiltak med hjemmel i lov om barneverntjenester»

Manglende samarbeid eller samtykke fra foreldrene når det gjelder hjelpetiltak kan føre til følgende: 1) at barnevernet henlegger sak før tiltak er iverksatt, 2) barnevernet sanser tiltak etter at det er iverksatt eller 3) barnevernet iverksetter et annet og mildere tiltak enn det barnet har behov for¹⁰⁵. Barnevernet har i dag for få virkemidler dersom foreldrene ikke samarbeider ved frivillige hjelpetiltak, og barnets situasjonen ikke er så alvorlig at det er behov for omsorgsovertakelse etter barnevernloven § 4-12. En utvidet adgang til å pålegge foreldrene hjelpetiltak, kan bidra til at flere barn får rett hjelp til rett tid, noe som er barnevernslovens hovedformål er, jf. lovens § 1.

Etter barnekonvensjonen (se kapittel 3.1 om barnekonvensjonens overordnede prinsipper) har Norge en plikt til å sikre barn en trygg og sikker oppvekst med beskyttelse mot omsorgssvikt og vold. Prinsippet om barnets beste, jf. barnekonvensjonen artikkel 3 og barnevernloven § 4-1, skal tillegges stor vekt i alle saker som vedrører barn, og innebærer blant annet at der barnets behov for omsorg og beskyttelse ikke er forenelig med foreldrenes interesser, skal barnets interesser gå foran.¹⁰⁶ Slik barnevernloven er formulert i dag kan foreldrene hindre at gode tiltak som barnet trenger iverksettes, noe som både strider imot hensynet til barnets beste og barnets rett til liv, overlevelse og utvikling.

Selv om et pålegg fra barneverntjenesten vil være inngripende i familielivet, kan en adgang til pålegg av hjelpetiltak være det som skal til for å få foreldrene til å se alvoret i situasjonen og få dem til å samarbeide. Videre kan det være verdifullt for barnet at barnevernet får en utvidet hjemmel om pålegg i enkelte situasjoner, noe som er harmoniserer med prinsippet om barnets beste. Endelig kan kunnskap om barnevernets mulighet til å pålegge hjelpetiltak, endre foreldrenes holdning som gjør at de da samtykker til tilbud om hjelp de ellers ikke ville gått med på. På den annen side, kan utvidet adgang til å pålegg hjelpetiltak være skremmende på noen familier og føre til en tillitsreduksjon til barnevernet. En annen mulig konsekvens kan være at barneverntjenesten anser pålagte hjelpetiltak som tilstrekkelig, og dermed ikke griper tidsnok inn ved omsorgssvikt som kvalifiserer til omsorgsovertakelse.¹⁰⁷

¹⁰⁵ Elisabeth Gording Stang «Det er barnets sak – En analyse og vurdering av barnevernets hjelpetiltak og barnets rettsstilling i saker etter barnevernloven § 4-4» (2007), s. 403

¹⁰⁶ NOU 2012: 5, punkt 4.6.3

¹⁰⁷ Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet - Høringsnotat av 20. oktober 2014 «Forslag om å utvide adgangen til å pålegge hjelpetiltak med hjemmel i lov om barneverntjenester», s. 7

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet mener likevel at Norges forpliktelser etter barnekonvensjonen blir bedre håndhevet ved en utvidet adgang til å pålegge foreldrene hjelpetiltak¹⁰⁸, og har i den forbindelse fremmet forslag, etter Raundalenuutvalgets¹⁰⁹ anbefaling, om tre nye typer hjelpetiltak.

5.1.1.1.1 Kompenserende tiltak¹¹⁰

Eksisterende kompenserende tiltak er pålegg om opphold i barnehage eller annet egnet dagtilbud. Vilkåret for å pålegge dette, er at det anses «nødvendig». Departementet anser det hensiktsmessig at andre kompenserende tiltak også bør kunne pålegges, på samme vilkår. Disse tiltakene er opphold i besøkshjem, avlastningstiltak, leksehjelp, fritidsaktiviteter og bruk av støttekontakt, og er en uttømmende liste over mulige pålagte hjelpetiltak. Målet med disse tiltakene er å redusere belastninger hos barnet i tillegg til å sikre barnet simulering og deltakelse i aldersadekvate aktiviteter.

Formålet med besøkshjem og avlastningstiltak vil i noen tilfeller være begrunnet med foreldrenes behov for avlastning, men kan også være begrunnet i barnets behov. Fritidsaktiviteter er et tiltak som iverksettes for å stimulere barnets sosialt i fritiden. Mens støttekontakt er et tiltak som er direkte rettet mot barnet, da støttekontakten er en person barnet kan forholde seg til ved siden av foreldrene.

Tiltakene kan innebære at barnet er borte fra hjemmet og kanskje overnatter borte, noe som kan oppleves særlig inngripende for familien. Men dette vil likevel virke mindre inngripende enn en omsorgsovertakelse etter barnevernloven § 4-12, som kan være neste mulige tiltak for å hjelpe barnet. I tillegg kan tiltakene forsvares opp imot hensynet til barnet beste og barnets rett til utvikling, da dette innebærer at barnet skal bli forberedt på et deltakende og sosialt voksenliv (se kapittel 3.1.3).

5.1.1.1.2 Omsorgsendrende tiltak¹¹¹

¹⁰⁸ Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet - Høringsnotat av 20. oktober 2014 «Forslag om å utvide adgangen til å pålegge hjelpetiltak med hjemmel i lov om barneverntjenester», s. 8

¹⁰⁹ NOU 2012:5

¹¹⁰ Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet - Høringsnotat av 20. oktober 2014 «Forslag om å utvide adgangen til å pålegge hjelpetiltak med hjemmel i lov om barneverntjenester», s. 9

Hensikten med omsorgsendrende tiltak er å sikre barnet tilstrekkelig omsorg og forhindre at problemene i hjemmet eskalerer og at barnet utvikler somatiske eller psykiske helsevansker og avvikende atferd, noe som kan gi grunnlag til omsorgsovertakelse. Tiltakene innebærer å endre foreldrenes omsorgsutøvelse gjennom ulike former for foreldreveiledning. Målet er å gi foreldrene hjelp til å utføre sine omsorgsforpliktelser på en måte som gir positiv utvikling hos barnet.

Formålet er, som nevnt ovenfor, å forhindre en omsorgsovertakelse. Tiltakene kan begrunnes ut fra det mildest inngreps prinsipp (kapittel 3.1.7) og det biologiske prinsipp (3.1.6), da anvendelse av tiltakene kan gi varig endring til det beste for barnet, i hjemmet. Prinsippet om barnets beste vil også gjøre seg gjeldende, da det oftest er best for barnet å kunne få leve og vokse opp i samvær med sine foreldre.

5.1.1.1.3 Kontrolltiltak¹¹²

Målet med kontrolltiltak er å dempe anstrengte situasjoner og kontrollere at barn ikke utsettes for forsømmelig omsorgspraksis, herunder vold i hjemmet. Adgangen til å pålegge kontrolltiltak, foreslås utvidet til å omfatte meldeplikt og urinprøver. Meldeplikt kan innebære at foreldrene må møte opp på avtalt sted til avtalt tid. Men det kan også innebære telefonkontakt med barneverntjenesten, der dette er tilstrekkelig for å sikre omsorgssituasjonen til barnet. Urinprøver, som kan bidra til å avdekke rusmisbruk, kan oppleves som meget inngripende for foreldrene. Likevel kan tiltaket begrunnes ut ifra prinsippet om barnets beste, da det ikke er tvil om at det er en nær sammenheng mellom rus og vold i hjemmet.¹¹³

Departementet foreslår at meldeplikt og urinprøver skal kunne bli pålagt når det er nødvendig for å sikre barnets tilfredsstillende omsorg og hindre at en omsorgsovertakelse blir nødvendig. Også her vil det biologiske prinsipp og det mildest inngreps prinsipp gjelde, da, tross tiltakets

¹¹¹ Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet - Høringsnotat av 20. oktober 2014 «Forslag om å utvide adgangen til å pålegge hjelpetiltak med hjemmel i lov om barneverntjenester», s. 9-10

¹¹² Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet - Høringsnotat av 20. oktober 2014 «Forslag om å utvide adgangen til å pålegge hjelpetiltak med hjemmel i lov om barneverntjenester», s. 10-11

¹¹³ St.meld. nr. 17 (1999-2000), punkt 5.1.5

grad av inngrep, er mindre inngripende enn omsorgsovertakelse og barnet for en mulighet til å bli værende i hjemmet.

5.1.2 Sammendrag

Barnevernets hovedoppgave er å sikre at utsatte barn får rett hjelp til rett tid, jf. barnevernloven § 1-1. Barnevernet skal i alle beslutninger og avgjørelser som tas vedrørende et barn, legge vekt på det biologiske prinsipp (se kapittel 3.1.6), det mildest inngreps prinsipp (se kapittel 3.1.7) og prinsippet om barnets beste (se kapittel 3.1.2).

Et av tiltakene barnevernet kan iverksette ved omsorgssvikt, herunder voldsbruk mot sine barn, er hjelpetiltak etter barnevernloven § 4-4. I hovedsak er dette tiltak som bygger på frivillighet og samarbeid fra foreldrenes side. Men der foreldrene ikke samtykker eller samarbeider, har barnevernet en mulighet til å pålegge foreldrene hjelpetiltak. Disse tiltakene er opphold i barnehage eller annen egnet dagtilbud for barnet, som kan pålegges hvis det anses som «nødvendig», og tilsyn, som forutsetter at vilkårene for omsorgsovertakelse er oppfylt. Adgangen til å pålegge foreldrene hjelpetiltak er dermed snever med strenge vilkår, noe som kan medføre at barnets vern mot vold ikke oppfyller Norges forpliktelse etter barnekonvensjonen.

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet har dermed fremmet et forslag om utvidelse av adgangen til å pålegge foreldrene hjelpetiltak. Forslaget inneholder tre nye hovedkategorier av tiltak for en tidsbegrenset periode, under forutsetning av at frivillige tiltak er forsøkt eller vurdert. Disse tre kategoriene er kompensierende tiltak, omsorgsendrende tiltak og kontrolltiltak.

Dagens formulering i barnevernloven § 4-4 kan resultere i at barnet ikke får tilstrekkelig vern mot vold, der foreldrene nekter samarbeid om hjelpetiltak og vilkårene for omsorgsovertakelse ikke er påfylt. Selv om departementet fremmer forslag om mer inngripende tiltak ved bruk av mild vold, mener jeg at forslaget er meget verdifull og hensiktsmessig for utsatte barn, og at Norge på den måten har en større forutsetning til å oppfylle barnekonvensjonens forpliktelser, jf. barnekonvensjonen artikkel 19 nr. 1.

5.2 Omsorgsovertakelse- barnevernloven § 4-12

Hjemmelen for omsorgsovertagelse er barnevernloven § 4-12, og er et av det mest inngripende tiltaket barnevernet kan vedta og iverksette. Hjelpetiltak skal som regel være prøvd, eller i alle fall foreslått for foreldrene, før det kan reises sak om omsorgsovertagelse. Her vil jeg bare kort undersøke om plassering utenfor hjemme er aktuelt der mild vold er utøvd mot egne barn.

Omsorgsovertagelse innebærer at barnet flyttes fra foreldre, og at barnevernet overtar hovedansvaret for oppveksten til barnet. Det er stedet barnet flyttes til, f.eks. fosterforeldrene eller institusjonen, som utøver den daglige omsorgen, på vegne av barnevernet.¹¹⁴

Omsorgsovertagelse er bare aktuelt dersom barnets livssituasjon er alvorlig, og situasjonen ikke kan avhjelpes ved bruk av andre mildere tiltak, jf. det mildest inngreps prinsipp. Lovens utgangspunkt er det biologiske prinsipp, noe som vil si at, så langt det er mulig, skal barn vokse opp hos sine biologiske foreldre. Det er derfor stilt strenge vilkår for omsorgsovertagelse.¹¹⁵ Flytting av barn skal være en nødutvei når andre hjelpetiltak ikke er tilstrekkelig. Avgjørelser om omsorgsovertakelse avgjøres av fylkesnemnda etter forslag fra den kommunale barneverntjenesten, jf. barnevernloven § 4-12 tredje ledd.

I barnevernloven § 4-12 første ledd stilles det opp 4 alternative grunnvilkår for omsorgsovertagelse. At ett av disse foreligger, er en forutsetning for og ikke tilstrekkelig til omsorgsovertagelse. Ved bruk av vold overfor sine barn, er det bestemmelsens bokstav a og c som er aktuelle. Bokstav a kan sies å gjelde omsorgssvikt, som omfatter både svikt i forhold til fysisk og praktisk omsorg samt psykisk eller følelsesmessig omsorg. I begrepet «daglig omsorg» ligger den fysiske, materielle omsorgen som blant annet barnets behov for trygge boforhold, oppfølging i forhold til mat, klær, helse, skole og instanser som er viktige og nødvendige for barnets fungering i hverdagen og for dets utvikling fremover. Her gjør barnets rett til liv, overlevelse og utvikling seg gjeldende (se kapittel 3.1.3). Formuleringen om «alvorlige mangler» innebæ-

¹¹⁴ Knut Lindboe «Barnevernloven», 7 utgave (2011), s. 54

¹¹⁵ <http://www.barnevernet.no/Tiltak/Bakgrunn/Om-tiltak-utenfor-hjemmet/>

rer at situasjonen må være forholdsvis klart uholdbar, og at ethvert avvik fra vanlige normer ikke er tilstrekkelig.¹¹⁶ Bokstav c hjemler omsorgsovertakelse der barnet blir mishandlet eller utsatt for andre alvorlige overgrep i hjemme. I forarbeidene er det lagt til grunn at denne bestemmelsen er også omfatter fysisk mishandling, herunder seksuelle overgrep, psykisk sjikane, trakassering og vedvarende mindre overgrep, jf. FNV-2014-268-OSL.

I tillegg oppstiller bestemmelsens annet ledd et tilleggsvilkår om at omsorgsovertagelse må være «*nødvendig ut fra den situasjon barnet befinner seg i*». Dette innebærer at det er den aktuelle omsorgssituasjonen som er avgjørende, og avgrenser mot fortidsvurdering, slik at det skal ses bort fra forhold og hendelser som man regner med ikke vil gjenta seg.¹¹⁷

Bestemmelsen er dessuten en «kan-regel» som bare gir barnevernet en adgang til tiltak når vilkårene foreligger. Før det besluttes en avgjørelse om omsorgsovertakelse, må det foretas en avsluttende vurdering om det vil være til barnets beste i samsvar med lovens § 4-1, jf. også barnekonvensjon artikkel 3. Er ikke en omsorgsovertakelse til det beste for barnet, skal ikke omsorgsovertakelse iverksettes, selv om vilkårene er tilstede, jf. FNV-2007-183-MRO. Saksforholdet var her en far som hadde slipp med alkoholproblemer i over 20 år. Faren hadde til tider ikke greid å skjerme barna for drikkingen sin, og hadde skapt en usikkerhet og utrygghet for barna. Fylkesnemnda vurdert omsorgssituasjonen i saken til å omfatte alvorlige mangler ved den personlige kontakt og trygghet for barna, jf. barnevernloven § 4-12 bokstav a. Fylkesnemnda lag også til grunn at iverksatte hjelpetiltak ikke kunne skapte tilfredsstillende forhold for barna, jf. barnevernloven § 4-12 annet ledd. Likevel besluttet ikke fylkesnemnda vedtak om omsorgsovertakelse, da fylkesnemnda mente at dette, etter en totalvurdering og under sterk tvil, ikke var det beste for barna.

I FNV-2014-268-OSL hadde en mor brukt vold mot sin 8 år gamle sønn. Slagene ble blant annet gjennomført med belte og stekespade, og hadde etterlatt seg synlige merker. Kommunes begjæring om å overta omsorgen for sønnen, ble ikke tatt til følge av fylkesnemnda. Mindretallet fant at man ikke kunne sannsynliggjøre at sønnen var blitt utsatt for vold. Flertallet derimot mente at voldsbruken var tilstrekkelig sannsynliggjort, men at det ikke var ført tilstrekkelig bevis for at sønnens har vært utsatt for vold av et slikt omfang at det rammes av barne-

¹¹⁶ Knut Lindboe «Barnevernet», 7. utgave (2011), s. 54

¹¹⁷ Knut Lindboe «Barnevernrett», 7 utgave (2012), s. 83-84

vernloven § 4-12. Vedtaket viser at selv vold i et nokså omfattende omfang, ikke oppfyller vilkårene for omsorgsovertakelse. Mild vold, som f.eks. tre daks over fingrene med en bambuspinne, se Rt 2014 s. 702 (se kapittel 4.1 og 4.2), vil da heller ikke kunne oppfylle vilkårene barnevernloven § 4-12.

Omsorgsovertagelse er dermed ikke aktuelt ved bruk av mild vold i hjemmet, selv om foreldrene har overtrådt den strafferettslige grensen for straff, fordi det først og fremst ikke er hjemmel for det, samt at det både bryter med hensynet til barnets beste og det biologiske prinsipp.

6 Forholdet mellom barnevernet og strafferetten

Samarbeid mellom barnevernet og politiet er viktig for å oppnå best mulig rettssikkerhet for barnet. Politiet skal gjennom forebyggende, håndhevende og hjelpende virksomhet være et ledd i samfunnets samlende innsats for å fremme og befeste borgernes, herunder barnas, rettssikkerhet, trygghet og alminnelige velferd for øvrig, jf. lov 4. august 1995 n. 42 (heretter politiloven) § 1. Mens barnevernets hovedoppgave er å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp til rett tid, samt å bidra til at barn og unge får trygge oppvekstvilkår, jf. barnevernloven § 1 (se kapittel 5). Det er viktig at disse rollene ikke blandes, og at hver organ holder seg til sitt kompetanseområdet.¹¹⁸ Politiets og barnevernets arbeid må skje innenfor rammene av taushetsplikten, opplysningsretten og opplysningsplikten. Barnevernet og politiets samarbeid bygger derfor på to viktige faktorer; taushetsplikten og meldeplikten.

En opplysningsrett innebærer at den som sitter på de taushetsbelagte opplysningene kan velge mellom å gi opplysningene eller ikke. Mens en opplysningsplikt derimot, er en plikt om å gi fra seg opplysninger, enten på eget initiativ eller etter pålegg.¹¹⁹

¹¹⁸ Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet «Veiler om barnevernets rolle ved mistanke om overgrep under samvær», Veileder Q-1121B (2006), s. 11

¹¹⁹ Det kongelige barne- og familiedepartementet «Barnevernet og taushetsplikten, opplysningsretten og opplysningsplikten», Rundskriv Q-24 (2005), s. 6

Det er også viktig å klargjøre at tross barnevernets og politiets samarbeid, er deres jobb og vurderingsgrunnlag i en viss grad er uavhengig av hverandre. Dette kommer av at beviskravene er forskjellige fra hverandre og innebærer at barnevernet kan finne grunnlag for undersøkelse, tiltak og inngrep selv om en anmeldelse blir henlagt eller siktede blir frifunnet i domstolene.¹²⁰ Beviskravet i strafferetten er svært strengt, og etterforskning og domfellelse krever at voldsbruken mot barn er bevist og hevet oven enhver rimelig tvil. Usikkerhet og tvil skal komme foreldrene til gode, noe som medfører at en del saker som gjelder vold mot barn ender opp med henleggelse og frifinnelse. Vurderingsgrunnlaget i barnevernssaker er først og fremst barnets beste, jf. barnevernloven § 4-1, og er mye bredere enn i strafferetten. Det er likevel viktig at barnevernet undersøker de strafferettslige beslutningene, og undersøker om de påstander barnevernet bes undersøke er fremsatt, belyst og vurdert på en forsvarlig måte.¹²¹

6.1 Politiets og barnevernets taushetsplikt

Politiet og barnevernet er underlagt en forvaltningsmessig taushetsplikt, som er en generell taushetsplikt som gjelder for alle som utfører tjeneste eller arbeid for offentlige forvaltningsorganer, jf. lov av 10. februar 1967 om behandlingsmåten i forvaltningssaker (heretter forvaltningsloven) § 13 flg.

Taushetsplikten innebærer en plikt til å hindre at uvedkommende får tilgang til opplysninger som er taushetsbelagte ved å unnlate å videreformidle opplysninger og ved aktivt å forhindre tilgang til opplysninger.¹²² Taushetsplikten gjelder både i arbeidet og på fritiden, og gjelder også etter at vedkommende har avsluttet tjenesten eller arbeid, jf. forvaltningsloven § 13. Brudd på taushetsplikten er straffbart etter straffeloven § 121.

¹²⁰ Barne- og likestillingsdepartementet «Veileder om barnevernets rolle ved mistanke om overgrep under samvær» - veileder Q-1121B, juli 2006, s. 12

¹²¹ Barne- og likestillingsdepartementet «Veileder om barnevernets rolle ved mistanke om overgrep under samvær» - veileder Q-1121B, juli 2006, s. 12

¹²² Det kongelige barne- og familiedepartementet «Barnevernet og taushetsplikten, opplysningsretten og opplysningsplikten», Rundskriv Q-24 (2005), s. 8

Det er primært opplysninger om noens personlige forhold som er underlagt taushetsplikten, jf. forvaltningsloven § 13 første ledd nr.1 og barnevernloven 6-7 første og annet ledd. Opplysninger om personlige forhold omfatter i utgangspunktet alle opplysninger som er knyttet til en person, uten hensyn til om opplysningene anses som følsomme eller ikke. Typiske opplysninger som er knyttet til en person er opplysninger om en persons ekteskap, familie og hjemmeforhold, fysisk og psykisk helse, karakter og følelsesliv.

I motsetning til politiet, har barnevernet i tillegg en skjerpet taushetsplikt, jf. barnevernloven § 6-7 annet ledd, som blant annet innebærer at barnevernet ikke kan gi opplysninger til andre forvaltningsorganer uten at det foreligger samtykkeerklæring fra klienten.¹²³ Opplysninger om en persons tilknytning til barnevernet er også omfattet den skjerpede taushetsplikten. Av den grunn er opplysninger om fødested, fødselsdato og personnummer, statsborgerskap, yrke, bopel og arbeidssted også underlagt taushetsplikten i barnevernet, jf. barnevernloven § 6-7 annet ledd. For at opplysningene skal være underlagt taushetsplikten, kreves det at de er mottatt i forbindelse med tjenesten eller arbeidet. De er uten betydning hvor mottakeren er når opplysningene mottas og uten betydning hvordan mottakeren får opplysningene.¹²⁴

Både politiet og barnevernet har hjemmel om taushetsplikt i egen lovgivning, henholdsvis politiloven § 24 og barnevernloven § 6-7. Forvaltningslovens regler om taushetsplikt er da regnet som et supplerende og subsidiær oppslagsverk, jf. forvaltningsloven § 13f, jf. § 1.

6.2 Politiets opplysningsrett og opplysningsplikt

For at barnevernet skal kunne ivareta sitt ansvar om å sikre at barn som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, er de avhengig av å kunne motta opplysninger fra andre som i tilknytning til sitt arbeid får kunnskap om barnets situasjon, blant annet politiet.¹²⁵

¹²³ NOU 2003:31, punkt 11.7.4.3

¹²⁴ Det kongelige barne- og familiedepartementet «Barnevernet og taushetsplikten, opplysningsretten og opplysningsplikten», Rundskriv Q-24 (2005), s. 9

¹²⁵ Det kongelige barne- og familiedepartementet «Barnevernet og taushetsplikten, opplysningsretten og opplysningsplikten», Rundskriv Q-24 (2005), s. 28

Politiet har en opplysningsplikt til barnevernet, jf. barnevernloven § 6-4 annet ledd, som innebærer en plikt til å gi opplysninger umiddelbart til barnevernet uten hinder av taushetsplikten, der det foreligger «*grunn til å tro at et barn blir mishandlet i hjemmet eller det foreligger andre former for alvorlig omsorgssvikt*», eller når et barn har vist vedvarende «*alvorlige atferdsvansker*», jf. barnevernloven § 6-4 annet ledd første punktum. Plikten omfatter at politiet skal gi opplysninger både av eget tiltak og etter pålegg fra barneverntjenesten og fylkesnemnda. Hvis politiet skal oppgi opplysninger av eget initiativ, må det foreligge en noe mer enn en vag mistanke, men det kreves heller ikke sikker viten. Ved pålegg er det barnevernet eller fylkesnemnda som vurderer og definerer om opplysningsplikten foreligger og hvilke opplysninger som er relevante for saken. Barnevernet eller fylkesnemnda må midlertidig til en viss grad konkretisere hva slags opplysninger som skal gis.¹²⁶

Opplysningsplikten er således begrenset til de mer alvorlige tilfeller, se ovenfor. Det at et barn ikke lever under optimale forhold vil dermed ikke være nok til å utløse en opplysningsplikt. Det må dreie seg om situasjoner hvor det er fare for at barnet tar vesentlig skade, og vil avhenge av hva bekymringen gjelder og bekymringens styrke.¹²⁷ Om hva som ligger i disse vilkårene, viser barnevernloven § 6-4 annet ledd til lovens §§ 4-10, 4-11 og 4-12. Mild vold faller dermed utenfor politiets opplysningsplikt til barnevernet (se kapittel 5.2).

I mindre alvorlige situasjoner vil opplysninger bare kunne gis til barnevernet dersom partene samtykker til dette, eller dersom opplysningsrett er hjemlet i den lovgivningen som regulerer vedkommende arbeid.¹²⁸ Gjennom politilovens § 24 fjerde ledd nr. 2, og straffeprosessloven § 61c første ledd nr. 5 eksisterer det langt på vei en generell rett for politiet å formilde taushetsbelagte opplysninger til andre forvaltningsorgan med det formål å forebygge kriminalitet.¹²⁹ Dette vil si at politiet har en opplysningsrett ovenfor barnevernet, der barnevernets tiltak kan behjelpe barnets livssituasjon der mild vold er brukt i hjemmet. Dette harmoniserer med Norges forpliktelser til barnekonvensjonen, der retten til liv, overlevelse og utvikling og hensynet

¹²⁶ Det kongelige barne- og familiedepartementet «Barnevernet og taushetsplikten, opplysningsretten og opplysningsplikten», Rundskriv Q-24 (2005), s. 30

¹²⁷ Det kongelige barne- og familiedepartementet «Barnevernet og taushetsplikten, opplysningsretten og opplysningsplikten», Rundskriv Q-24 (2005), s. 29

¹²⁸ Det kongelige barne- og familiedepartementet «Barnevernet og taushetsplikten, opplysningsretten og opplysningsplikten», Rundskriv Q-24 (2005), s. 29

¹²⁹ Ot.prp. nr. 106 (2001-2002), punkt 4.2.1

til barnets beste er to av de overordnede prinsippene (se kapittel 3.1) Videre bidrar opplysningsretten til at politiet kan få utført sine oppgaver på en tilfredsstillende måte, jf. politiloven § 2.

6.3 Barnevernets opplysningsrett og opplysningsplikt

For at barnevernet skal kunne oppnå og sikre barnets rett til liv, overlevelse og utvikling, er det ofte behov for å formidle opplysninger til andre forvaltningsorgan, herunder politiet. For at barnevernet ved behov skal kunne formidle taushetsbelagte opplysninger til andre må det i midlertidig være hjemmel for det i lovgivningen, jf. barnevernloven § 6-7 tredje ledd eller det må foreligge samtykke, jf. forvaltningsloven § 13a nr. 1. Barnevernet har en adgang til å gi formidle taushetsbelagte opplysninger, og har sådan en opplysningsrett. Opplysningsplikten/avvergingsplikten vil først bli aktuell i mer alvorlige saker (se nedenfor).

Samtykke vil bare være nødvendig i de tilfeller det ikke foreligger hjemmel. Samtykket bør være skriftlig der det er praktisk mulig, og kan når som helst, helt eller delvis, trekkes tilbake. Hovedregelen er at det er den opplysningene gjelder, som kan samtykke i at opplysningene gis ut. Samtykket skal innhentes under omstendigheter som sikrer at det skjer frivillig og slik at personen har oversikt over konsekvensene.¹³⁰ Selv om samtykke er gitt, bør ikke barnevernet formidle taushetsbelagte opplysninger utover det som er nødvendig og forsvarlig for arbeidet med den aktuelle saken. I mer alvorlige saker, kan barnevernet også ha en opplysningsplikt eller avvergingsplikt (se nedenfor), og barnevernet bør i slike tilfeller gjøre partene oppmerksomme på at deres samtykke ikke vil være avgjørende for spørsmålet om opplysninger skal videreformidles eller ikke.

6.3.1 Opplysningsretten – barnevernloven § 6-7 tredje ledd

6.3.1.1 «Nødvendig for å fremme barnevernets oppgaver»

¹³⁰ Det kongelige barne- og familiedepartementet «Barnevernet og taushetsplikten, opplysningsretten og opplysningsplikten», Rundskriv Q-24 (2005), s. 16 og 17

Barnevernets kan også gi opplysninger ut ifra hensynet til det enkelte barnet, og kan alltid oppgi opplysninger til politiet dersom dette er nødvendig for å fremme barnevernets oppgaver i forhold til barnet, jf. barnevernloven § 6-7 tredje ledd. Her åpnes det en adgang for å formidle opplysninger til politiet for å utrede og klarlegge en konkret sak, eller for å løse de oppgaver barnevernet har i forbindelse med behandlingen av en sak.¹³¹ Formidlingen av opplysninger kan foretas på alle trinn i behandlingen av saken, men bare ved behandlingen av den aktuelle sak. Dette innebærer at opplysninger fra en sak ikke kan videreformidles for bruk i en annen sak. Adgangen til å formidle opplysninger er knyttet opp mot det formålet opplysningene er gitt for, og barnevernet må i hvert enkelt tilfelle foreta en konkret vurdering av om formidling av opplysningene er nødvendig for å fremme barnevernets arbeid i aktuelle sak.¹³² Nødvendighetskravet setter klare begrensninger for hva barnevernet kan videreformidle til politiet. Barnevernet har blant annet ikke mulighet til å formidle opplysninger ut fra betraktninger om at dette rent generelt vil fremme barnevernets oppgaver. Og kan heller ikke formidle opplysninger ut i fra rene arbeidsmessige betraktninger, som at det kan forenkle barnevernets oppgaver.¹³³

6.3.1.2 «Forebygge vesentlig fare for liv eller alvorlig skade for noens helse»

Barnevernet kan også gi opplysninger til politiet for å «forebygge vesentlig fare for liv eller alvorlig skade for noens helse», jf. barnevernloven § 6-7 tredje ledd. Dette er et spesielt nødrettslig alternativ, der bruken er begrenset til spesielle situasjoner som innebærer en akutt og konkret trussel mot andre menneskers liv eller helse. Alternativet kommer til anvendelse uavhengig av hvem det er som står i fare for tap av liv eller alvorlig helseskade, noe som innebærer at dette ikke bare er anvendelig der barnet er offeret¹³⁴

6.3.1.3 Anmeldelse

¹³¹ Det kongelige barne- og familiedepartementet «Barnevernet og taushetsplikten, opplysningsretten og opplysningsplikten», Rundskriv Q-24 (2005), s. 18

¹³² Det kongelige barne- og familiedepartementet «Barnevernet og taushetsplikten, opplysningsretten og opplysningsplikten», Rundskriv Q-24 (2005), s. 18

¹³³ Det kongelige barne- og familiedepartementet «Barnevernet og taushetsplikten, opplysningsretten og opplysningsplikten», Rundskriv Q-24 (2005), s. 21

¹³⁴ Det kongelige barne- og familiedepartementet «Barnevernet og taushetsplikten, opplysningsretten og opplysningsplikten», Rundskriv Q-24 (2005), s. 21

Barnevernloven § 6-7 tredje ledd er også avgjørende for barnevernets adgang til å politianmelde hvor den får kjennskap til at barn er offer for straffbar handling.¹³⁵ Barnevernet er ikke bundet av straffeloven på samme måte som politiet og påtalemyndighetene er, og skal vurdere barnets livssituasjon ut i fra prinsippet om barnets best, jf. barnevernloven § 4-1, samt at det biologiske prinsipp og det mildest inngreps prinsipp skal tillegges vekt. En etterforskning og straffeforfølgning rettet mot foreldrene, vil i mange situasjoner være meget belastende for barnet og vil stride imot hensynet til barnets beste. Dette vil som oftest gjelde der foreldrene har brukt mild vold mot sine barn. Finner barnevernet at barnet livssituasjon kan forbedres og volden opphøres gjennom hjelpetiltak, skal dette forsøkes og tilbys før mer alvorlige tiltak iverksettes, herunder anmeldelse til politiet, jf. barnevernloven § 4-1 samt de overordnede barnerettslige prinsippene (se kapittel 3.1).

På den annen side kan barnevernet anmelde volden til politiet der dette er nødvendig for å fremme barnevernets oppgaver i den aktuelle sak og nødvendig for å hjelpe barnet, noe som også kan være til barnets beste. Det er lagt til grunn av Høyesterett at anmeldelse av fysisk vold mot barn kan være forenlig med oppgaver barnevernet har etter barnevernloven, jf. Rt. 2013 s. 323.

Om foreldrene bør anmeldes der de har utøvd mild vold mot sine barn, bygger på en vurdering der barnevernet må avgjøre hvilke forhold som er til barnets beste; straffeforfølgning av foreldre eller at barnet kanskje må nøye seg med mildere tiltak enn hva som egentlig er nødvendig for barnet. I dette tilfelle, mener jeg at en straffeforfølgning vil være mer belastende for barnet. Hvis tilfellet er at barnet mottar mildere tiltak enn hva som er nødvendig, vil i hvert fall foreldrene være under barnevernets søkelys. Dette kan kanskje få foreldrene til å skjønne alvoret med utøvelse av mild vold og livssituasjonen til barnet vil muligens forbedres av uten mer inngripende tiltak.

6.3.2 Opplysningsplikten

I mer alvorlige saker vil barnevernet ikke bare ha en opplysningsrett, men også en opplysningsplikt, til å videreformidle opplysninger til politiet. Disse pliktene er barnevernets plikt til å gi tilbakemelding til politiet der en straffesak er overført til barnevernet, jf. straffeprosessloven § 71b annet ledd, og plikten til å gi sosialtjenesten opplysninger om gravide rusmisbruke-

¹³⁵ Knut Lindboe «Barnevernloven, 7. utgave» (2011), s. 101

re, jf. barnevernloven § 6-7 tredje ledd. Disse er ikke aktuelle for oppgavens problemstilling, og jeg vil av den grunn ikke redegjøre disse noe mer.

6.3.3 Avvergingsplikten - straffeloven § 139

Alle, også barnevernet, har en generell plikt til å søke å hindre former for alvorlige forbrytelser gjennom å anmelde eller på annen måte avverge forholdet, jf. straffeloven § 139. Barnevernet har en plikt til å inngi politianmeldelse i situasjoner det barnevernet kan avverge nærmere angitte alvorlige voldelige eller seksuelle overgrep mot barn. Denne avvergingsplikten gjelder uten hinder av taushetsplikten, og er straffebelagt ved unnlattelse. Avvergingsplikten inntreffer når noen holder det som sikkert eller mest sannsynlig at den aktuelle straffbare handlingen vil bli eller er begått. Det må være pålitelig kunnskap om at en slik forbrytelse er i ferd med, eller ventes å finne sted.¹³⁶

Det vanligste og mest praktiske avvergingstiltaket er å anmelde forholdet, men etter omstendighetene kan det også foreligge en plikt til å søke å avverge handlingen og/eller dens følger på annen måte.¹³⁷ Derfor vil barnevernets plikt til å anmelde til politiet først inntre dersom barnevernet ikke på noen måte, ved å igangsette egne tiltak, kan avverge alvorlige forbrytelser mot barnet.¹³⁸

Straffeloven § 139 inneholder en uttømmende oppregning av hvilke alvorlige straffbare handlingen avvergingsplikten knytter seg til.¹³⁹ Her er straffeloven § 228 første ledd utelatt, og man kan dermed ikke utlede en avvergingsplikt ved foreldrenes bruk av mild vold mot sine barn. Her vil nok det mildest inngreps prinsipp tale for at barnevernet finner andre mildere tiltak som kan avhjelpe barnets livssituasjon.

¹³⁶ Det kongelige barne- og familiedepartementet «Barnevernet og taushetsplikten, opplysningsretten og opplysningsplikten», Rundskriv Q-24 (2005), s. 26-27

¹³⁷ Prop. 116 L (2009-2010), punkt 12.3

¹³⁸ Det kongelige barne- og familiedepartementet «Barnevernet og taushetsplikten, opplysningsretten og opplysningsplikten», Rundskriv Q-24 (2005), s. 26-27

¹³⁹ Prop. 116 L (2009-2010), punkt 12.3

6.4 Sammenheng - Strider de overordnede barnerettslig prinsippene (kapittel 3.1) imot straffeforfølging og eventuelt fengsling av foreldre som har utøvd mild vold mot sine barn?

I alle saker som omhandler barn, skal hensynet til barnets beste tillegges betydelig. Videre vil barnets rett til liv, utvikling og overlevelse veie tungt i avgjørelser omhandlet barn. Prinsippene går hånd-i-hånd; en avgjørelse som vil svekke barnets rett til liv, utvikling og overlevelse, vil ikke være til barnets beste.

Forbudet mot alle former for vold mot barn, betyr ikke at alle tilfellene bør føre til rettsforfølging. De minimis-prinsippet, som går ut på at loven ikke beskjeftiger seg med trivialiteter, innebærer at voldsutøvelse mot barn av mindre alvorlige art, bare vil ende i retten i eksepsjonelle tilfeller. Det er likevel viktig at tilfellene blir rapportert og at alle rapportene blir etterforsket på behørig vis, samtidig som man bør forsikre seg om at barna har den nødvendige beskyttelse, slik at de ikke blir påført alvorlig skade. Målet er å få foreldrene til å slutte å bruke voldelige og andre grusomme eller nedverdiggende straffemetoder gjennom støttetiltak og opplysning, og ikke gjennom straffetiltak.¹⁴⁰ Rettsfølging av foreldre vil ikke alltid være det beste for barnet, da barna er i et spesielt tillits- og avhengighetsforhold til foreldrene. På grunn av denne unike nærheten i familierelasjoner kreves det at spørsmål om rettsfølging og andre tiltak behandles med stor varsomhet, og bør bare benyttes i tilfeller der det er nødvendig for å beskytte barnet mot alvorlige skadevirkninger, og det antas å være den beste løsningen for barnet. I slike tilfeller skal barnets egne synspunkter tillegges behørig vekt, i samsvar med barnets alder og modenhet.¹⁴¹

Straffeforfølging og fengsling av foreldre vil være en stor påkjenning for barnet, som da barnet både må gjennom politiavhør og dommeravhør for å få fremlagt alle bevis for retten. Det kan også være en påkjenning for barnet å vite at deres vitneuttalelse har medvirket til at far eller mor måtte i fengsel. Videre vil fengsling av en eller begge foreldrene, føre til at familien mister en eller begge inntektskilder for en begrenset periode, noe som vil påvirke barnets hverdag og oppvekst. Selv om adskillelsen bare vil være i en kortere periode, vil det som oftest være en påkjenning for barnet å være adskilt fra en eller begge foreldrene. Endelig kan barnet oppleve et sosialt press av nærmiljø, venner, skole mv, som høyst sannsynlig vet om livssituasjonen dens, og som igjen kan hemme retten til en optimal oppvekst. Dette sosiale

¹⁴⁰ FN barnekomité's generelle kommentar nr. 8 (2006) – Barnets rett til beskyttelse mot fysisk avstraffelse og andre grusomme eller nedverdiggende former for straff – avsnitt 40

¹⁴¹ FN barnekomité's generelle kommentar nr. 8 (2006) – Barnets rett til beskyttelse mot fysisk avstraffelse og andre grusomme eller nedverdiggende former for straff – avsnitt 41

presset og påkjenningen kan følge barnet i mange år fremover, særlig hvis barnet vokser opp i små bygder. Man kan også stille spørsmål om ikke tiltak etter barnevernloven har en like allmennpreventiv effekt som å sanksjonere foreldrene med eventuell fengsling.

I rettspraksis er det gjennomgående at de overordnede prinsippene gjør utslag i straffeutmålingen, jf. blant annet Rt. 1989 s. 282, der straffen ble omgjort til betinget fengsel grunnet hensynet til barnet. Saksforholdet i denne dommen var en far som ved tre anledninger hadde utøvd vold mot sin sønn. Høyesterett mente i utgangspunktet at voldshandlingene tilsa en streng reaksjon og at ubetinget fengsel var på sin plass. Likevel omgjorde Høyesterett straffen til 30 dager betinget fengsel Dette begrunnet Høyesterett først og fremst med at skadevirkningene for familien, og da spesielt sønnen, ville blir store. Høyesterett viste i den forbindelse til støtteskriv fra moren, der det ble gjort oppmerksom på at de skulle leve sammen som en familie etter at saken var avsluttet, og at en eventuell fengselsstraff ville gjøre det vanskelig for dem. Sønnen hadde også undertegnet på dette støtteskrivet. Faren og sønnen i tillegg oppbygget et tillitsforhold seg imellom og som de begge verdsatte høyt og søker å vedta. Som vi kan se legger Høyesterett betydelig vekt på hensynet til barnets beste. I tillegg har retten respektert barnets rett til å bli hørt gjennom henvisning til støtteskrivet. Barnets rett til en optimal oppvekst er også ivaretatt, da retten legger vekt på farens og sønnens tillitsforhold og hvilken verdi dette har for sønnen både nå og i fremtiden.

Hvis barnevernet finner passende og effektive tiltak som kan hjelpe barnet, er dette til barnets beste. I Rt. 2014 s. 702, jf. LB-2013-124260 som i formildende retning har lagt vekt på at foreldrene hadde ønsket, og nyttiggjort seg, hjelpetiltak fra barnevernet.

Det mildest inngreps prinsipp taler også for at straffeforfølgning og eventuelt fengsling av foreldre der mild vold er brukt mot barn, forbeholdes de mer alvorlige tilfeller av vold. Der hjelpetiltak kan forbedre barnets livssituasjon, vil dette være det beste for barnet i motsetning til en straffeforfølgning og eventuelt fengsling av en eller begge foreldrene, som alltid vil være en belastning for barnet.

Ut ifra de overordnede barnerettslig prinsippene, er straffeforfølgelse og domfellelse ikke det beste for barnet der mild vold er utført overfor barnet.

7 Avslutning

Barnas rettsstilling har lenge vært, og fortsatt er, i fokus, se blant annet avisartikkel Dagbladet torsdag 23. oktober 2014, nr. 259 «Barna som ble sviktet», som drøfter om barn har samme

rettssikkerhet som de voksne og NKVTS nye forskningsoversikt «Jeg kan ikke kalle det annet enn vold..».

I dag finnes det et generelt og ubetinget forbud mot alle former for vold, jf. Rt. 2014 s. 702, med henvisninger til barneloven § 30 tredje ledd, barnekonvensjonen artikkel 19 nr. 1 og straffeloven § 228 første ledd. Unntaket er maktbruk som utøves i avvergesels- eller omsorgsøymed. Den nedre strafferettslige terskelen er da, i utgangspunktet, ved én enkelt handlingen av et knips eller klaps som er utøvd forsettlig med den hensikt å skade eller ydmyke barnet. I rettspraksis er det lagt til grunn at tre dask over fingrene med en bambuspinne samt hard masering av blåmerker, over en periode på 6 år, ligger i det nedre sjiktet av hva som rammes av straffeloven § 228 første ledd, jf. LB-2013-124260, jf. Rt. 2014 s. 702.

De påfølgende konsekvenser av voldsbruken ligger hos barnevernet og/eller politiet, som er to forskjellige forvaltningsorgan med forskjellige oppgaver og forskjellig vurderingsgrunnlag. De er likevel avhengig av samarbeid for å kunne tilfredsstillende barnekonvensjonens krav om vern mot alle former for vold. Samarbeidet preges imidlertid av at det er ømfintlige opplysninger som skal formidles mellom organene, og de begge er underlagt en forvaltningsmessig taushetsplikt. I de fleste situasjoner kan opplysninger formidles uten hinder for taushetsplikten, da både barnevernet og politiet innehar en opplysningsrett. Opplysninger skal likevel ikke formidles der det anses som uforsvarlig eller unødvendig. I enkelte tilfeller har organene også en opplysningsplikt, der de er pålagt å formidle opplysninger seg imellom.

Norge er også forpliktet til å ta barnekonvensjonens overordnede prinsipper i betraktning i alle avgjørelse som omfatter barn. I tillegg skal det tas hensyn til det biologiske prinsipp og det mildest inngreps prinsipp, da spesielt i barnevernssaker.

Ved gjennomgang rettspraksis kan man utlede at det er sjelden foreldre straffefølges ved bruk av mild vold mot sine barn, da det finnes lite praksis på dette. Dette kan tyde på at det hovedsakelig er tiltak iverksatt av barnevernet som er den mest fremtredende konsekvens for foreldrenes bruk av mild vold.

I saker der mild vold er brukt mot sine barn, vil jeg påstå at det er mer hensiktsmessig og til barnets beste at det iverksettes hjelpetiltak, selv om den strafferettslige nedre terskel er overtrådt. Dette kan begrunnes i de barnerettslige prinsippene som oppgaven redegjør, men jeg vil også påstå at disse tiltak har en like allmennpreventiv virkning som fengsling.

8 Litteraturliste

8.1 Litteratur

Andenæs, Mads Henry «Rettskildelære» Lobo Media AS (1997)

Andenæs, Johs «Spesiell strafferett og formuesforbrytelsene – samlet utgave ved Kjell V. Anderssen» Universitetsforlaget (2011)

Backer, Inge Lorange «Barneloven kommentarutgave, 2. utgave» Universitetsforlaget (2008)

Eskeland, Ståle «Strafferett, 2. utgave» Cappelen Akademiske Forlag Oslo (2006)

Høstmælingen, Njål, Elin Saga Kjørholt og Kristin Sandberg (red.) «Barnekonvensjonen – barns rettigheter i Norge, 2. utgave» Universitetsforlaget (2012)

Kilkelly, Dr. Ursula «The Child and the European Convention on Human Rights» Ashgate Dartmouth (1999)

Lilleholt, Kåre «Knophs oversikt over Norges rett, 13. utgave» Universitetsforlaget (2009)

Lindboe, Knut «Barnevernloven, 7. utgave» Gyldendal Norsk Forlag AS (2011)

Ruud, Morten og Geir Ulfstein «Innføring i folkerett, 3. utgave» Universitetsforlaget (2008)

Stang, Elisabeth Gording - Kritisk Juss 2011 (37) nr. 3 «Alle former for vold mot barn er forbudt – og straffbart?» Rettspolitisk Forening med støtte fra Norsk Forskningsråd i samarbeid med Fagboklaget (2011)

Stang, Elisabeth Gording «Det er barnets sak – barnets rettsstilling i sak om hjelpetiltak etter barnevernloven § 4-4» Universitetsforlaget (2007)

8.2 Konvensjoner

FNs konvensjon om barnets rettigheter av 20. november 1989

Den europeiske menneskerettskonvensjon – Konvensjonen om beskyttelse av menneskerettighetene og de grunnleggende friheter av 4. november 1950

8.3 Lover

Almindelig borgelig Straffelov 22. mai 1902 nr. 10

Lov 10. februar 1967 om behandlingsmåten i forvaltningssaker

Lov 8. april 1981 nr. 7 om barn og foreldre

Lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker

Lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester

Lov 4. august 1995 nr. 53 om politiet

Lov 21. mai 1999 nr. 30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett

8.4 Offentlige dokumenter

Ot.prp.nr. 41 (1954) Om endringer i den almindelige borgelige straffelov av 22. mai 1902 mv.

NOU 1977:35 Lov om barn og foreldre (barneloven)

Ot.prp.nr. 8 (1986-1987) Lov om endring i barnelova § 30 (vold og annen mishandling av barn)

St.meld. nr. 17 (1999-2000) Handlingsplan mot barne- og ungdomskriminalitet

Ot.prp.nr. 106 (2001-2002) Om lov om endringer i straffeprosessloven og politiloven m.m. (lovtiltak om barne- og ungdomskriminalitet)

NOU 2002:4 Ny straffelov, straffelovkommisjonens delutredning VII

NOU 2003:31 Retten til et liv uten vold

Representantforslag 31 (2007-2008), Dok.nr. 8:31 (2008-2009) Representantlovforslag fra stortingsrepresentantene Trine Skei Grande, Odd Einar Dørum, Gunvald Ludvigsen og André N. Skjelstad Om lov om endring i lov 8. april 1981 nr. 7 om barn og foreldre (barnelova)

Ot.prp.nr. 104 (2008-2009) Om lov om endringer i barnelova mv (flytting, dels bosted, samvær, vold mv.)

Ot.prp.nr. 22 (2008-2009) Om lov om endringer i straffeloven 20. mai 2005 nr. 28 (siste delproposisjon – slutføring av spesiell del og tilpasning av annen lovgivning)

Innst. 160 L (2009-2010) Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om lov om endringer i barnelova mv. (flytting, delt bosted, samvær, vold mv.)

NOU 2012:5 Bedre beskyttelse av bars utvikling – Ekspertutvalgets utredning om det biologiske prinsipp i barnevernet

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet – Høringsnotat av 20. oktober 2014 «For-slag om å utvide adgangen til å pålegge hjelpetiltak med hjemmel i lov om barneverntjenester» (2014)

8.5 Rettspraksis

8.5.1 Høyesterettspraksis

Rt. 1989 s. 282

Rt. 1990 s. 1155

Rt. 2003 s. 35

Rt. 2004 s. 595

Rt. 2005 s. 1567

Rt. 2014 s. 669

Rt. 2014 s. 702

8.5.2 Lagmannsrettsavgjørelser

LB-2010-9504

LB-2013-124260

8.5.3 Fylkesnemnd avgjørelser

FNV-2007-183-MRO

FNV-2014-268-OSL

8.5.4 Menneskerettsdomstolen (EMD)

Costello-Roberts v. UK 1993

8.6 FNs generelle retningslinjer

FN, Komiteen for barnets rettigheter - CRC/GC/2003/5 «Generelle tiltak til gjennomføringen av Konvensjonen om barnets rettigheter (artiklene 4 og 42 og artikkel 44 nr. 6)» (2003)

FN, Komiteen for barnets rettigheter – CRC/GC/2006/8 «Barnets rett til beskyttelse mot fysiske avstraffelser og andre grusomme eller nedverdiggende former for straff (bl.a. artikkel 19, artikkel 28 nr. 2 og artikkel 37)» (2006)

FN, Komiteen for barnets rettigheter – CRC/GC/2011/13 «Barnets rett til frihet fra alle former for vold» (2011)

8.7 Artikler og rapporter

Det kongelige barne- og familiedepartementet – Veileder Q-24 «Barnevernet og taushetsplikten, opplysningsretten og opplysningsplikten» (2005)

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet – Veileder Q-1121B «Veileder om barnevernets rolle ved mistanke om overgrep under samvær» (2006)

Stein Mossige og Kari Stefansen (red.) NOVA-rapport «Vold og overgrep mot barn og unge – en selvrapporteringsstudie blant avgangselever i videregående skole» (2007)

Anja Emilie Kruse og Solveig Bergmann – Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS), Rapport 4/2014 «Jeg kan ikke annet enn å kalle det vold.. – en forskningsoversikt og en intervjustudie om mødres vold mot barn» (2014)

Dagbladet torsdag 23. oktober 2014 nr. 259 «Barna som ble sviktet»

8.8 Elektroniske dokumenter

United Nations Children's Fund (UNICEF) «Implementation Handbook for the Convention on the Right of the Child – Fully Revised Third edition» (2007)

http://www.unicef.org/publications/index_43110.html

Barne- og likestillingsdepartementet «Hvem for ansvaret for barnet mitt hvis jeg dør» (2009)

<http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/Regjeringen-Stoltenberg-I/bfd/Veiledninger-og-brosjyrer/2001/hvem-far-ansvaret-for-barnet-mitt-hvis-j.html?id=87736>

Advokatfirmaet RUV

<http://www.barnevernsadvokat.no/index.php?site=default/724/725/728>

Barnerettsadvokater

<http://www.barnerettsadvokater.no/mildeste-inngreps-prinsipp/>

Jusinfo.no – representert av Advokatfirmaet RUV

<http://jusinfo.no/index.php?site=default/721/966/967/971>

Gyldendal Rettsdata – Norsk Lovkommentar

http://abo.rettsdata.no/browse.aspx?bid=direct&s_terms=barneloven%20C2%A7%2030&sDest=gL19810408z2D7z2EzA730

http://abo.rettsdata.no/browse.aspx?bid=direct&s_terms=straffeloven%20C2%A7%20228&sDest=gL19020522z2D10z2EzA7228

http://abo.rechtsdata.no/browse.aspx?bid=direct&s_terms=barnevernloven&sDest=gL19920717z2D100#gL19920717z2D100z2EzA74z2D4

Barne-, ungdom- og familiedirektoratet – Handlekraft

http://sor.rvts.no/filestore/Filarkiv/Dokumenter/Fagstoff/Barnevern/Barns_rett_til_vern_mot_overgrep.pdf

Barne-, og likestillings- og inkluderingsdepartementet «Barnevernets oppgaver»

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/tema/barnevern/barnevernets-oppgaver.html?id=476334>

Barnevernet.no

<http://www.barnevernet.no/Tiltak/Bakgrunn/Om-tiltak-utenfor-hjemmet/>